17

Colecția POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE



MIHAIL SADOVEANU

# Cuibul invaziilor

EDITATĂ DE REVISTA ȘTIINȚĂ ȘI TEHNICĂ

MIHAIL SADOVEANU

# CUIBUL INVAZIILOR

*

Colecţia "Povestiri Ştiinţifico-Fantastice"

17

## *PREFAŢĂ LA EDIŢIA NOUĂ*

*Cărţulia aceasta a fost tipărită întâia oară acum două decenii, în 1936. În prefaţa pe care i-o adăogeam atunci arătam că peisagiile centrului Asiei şi popoarele care trăiau acolo din vechimea cea mai adâncă sunt destinate – datorită progresului tehnic – să se prefacă, să se apropie „de lumea civilizată” şi în scurtă vreme să intre în curentul lumii capitaliste. Deplângeam faptul că un colţ atât de interesant şi de original al lumii vechi e menit să dispară.*

*Înspre acele regiuni misterioase, despărţite total de lumea Apusului. Nu izbândise a trece şi a se întoarce decât veneţianul Marco Polo în veacul al XIII-lea, în vremea lui Kubilai-han, urmaş al lui Gringhis-han, după cucerirea de către mongoli a Chinei.*

*În veacul al XVII-lea, un boier pribeag moldovean, Neculai Milescu spătarul, poreclit Cârnu, după rătăciri în ţările Occidentului, unde şi-a pus învăţătura sa în slujba disputelor religioase ale vremii, a ajuns până la curtea ţarului Alexei, tatăl lui Petru cel Mare. Alexei i-a încredinţat lui Neculai Milescu o misiune grea. Trimiţându-l ca ambasador la împăratul Chinei. Spătarul a lăsat şi o relatare scrisă despre călătoria sa. Descoperită acum câteva decenii şi tipărită într-o traducere engleză.*

*În afară de aceste pătrunderi în taina Orientului Depărtat, se cunosc puţine alte mărturii scrise.*

*Mi s-a întâmplat să găsesc, într-un periodic francez de pe la 1860, relatările unor călători englezi, soţii Atkinson, despre o călătorie a lor în Mongolia, în care peisagiile şi oamenii se aflau încă în vechimea lor intactă. Jurnalul lui*

*Witlam Atkinson şi notele soţiei sale mi s-au părut atât de interesante. Încât le-am folosit, legându-le în trecut şi de istoria poporului nostru, având încredinţarea că dau cetitorilor mei tineri un prilej de lărgire a orizontului lor intelectual.*

*Greşeam în prefaţa mea de acum douăzeci de ani prevăzind pierderea originalităţii Mongoliei la atacul civilizaţiei moderne.*

*Dimpotrivă, revoluţia din 1917 a adus o schimbare la vedere surprinzătoare întru totul. Salvarea poporului mongol şi ridicarea lui economică şi culturală sunt astăzi realizări depline.*

*Tablourile sumbre ale acestor călăreţi înfricoşaţi ai pustiei care au ameninţat în curgerea veacurilor Europa, de la Volga la Dunăre şi la Tibru, rămân proiectate pe apusul istoriei trecutului.*

*În cursul unei singure generaţii, Marea Revoluţie din Octombrie a înălţat la lumină o lume înnoită, disciplinată prin socialism, luptătoare în ultimul mare război împotriva spasmului fascist, asociată idealului de pace şi înfrăţire a lumii.*

*MIHAIL SADOVEANU*

# CĂLĂTORI DE ACUM UN VEAC

În ziua de 22 februarie 1848, o sanie în care călătoreau domnul şi doamna Witlam Atkinson – voiajori celebri la acea epocă – ieşea din Moscova pe poarta ce se deschidea către drumul Siberiei. Porţile de atunci ale oraşelor ruseşti erau ca şi cele pe care le-am cunoscut în copilăria noastră la noi: un fel de bariere sau *„rohătci”*, cum se zicea în Moldova, doi stâlpi deoparte şi de alta a drumului şi o bucată de lemn transversală deasupra lor. De câte ori venea o căruţă ori un călăreţ, paznicii ridicau bariera, după aceea o lăsau la loc. Înainte de a străbate printre aceste furci părechea de călători englezi trebui să-şi dovedească drepturile de trecere, dând la lumină paşapoarte şi documente.

„Cât timp a ţinut această formalitate – zice doamna Atkinson, în memoriile ei tipărite în 1883 – în câteva clipe, am avut parcă în mine veşnicia unei evocări a jalnicelor fantome de proscrişi pentru care bariera aceasta fusese prima etapă a exilului în Siberia: unii acuzaţi de cele mai mari crime, alţii de cele mai uşoare delicte, mulţi simple victime ale unui capriciu, a brutalităţii sau a teroarei unui stăpân, mulţi, de asemenea, martiri ai unei credinţi eroice.

În timpul scurtei noastre petreceri în Moscova, familiile câtorva deportaţi aflaseră planul nostru de a vizita unele regiuni unde părinţii, soţii sau fraţii lor gemeau, deţinuţi de ani mulţi şi lungi, şi încercaseră să intre în legături cu noi. Fiecare dintre membrii acestor familii avea a ne face câte o comunicare. Ici o femeie care stătuse cindva la aceeaşi barieră a Moscovei, cu pruncul în braţe, ca să primească ultima privire a unui soţ; dincolo copii, acuma ajunşi la bărbăţie, care fuseseră înfricoşaţi de zuruitul lanţurilor pe când îşi îmbrăţişau părinţii de cea din urmă

oară; sau mame care asistaseră cu groază la trecerea fiilor lor printre furcile acelea groaznice, cătră care n-aveau a se mai întoarce niciodată; sau în sfârşit surori care primiseră ultimul rămas bun de la cei scumpi, ori fraţi care se îmbrăţişaseră convulsiv ştiind că nu se vor mai revedea în veci. Toţi nefericiţii aceştia aveau de trimes o veste. Orice familie care avea în exil un tată, un fiu, un frate, dorise să ne aibă musafiri. Scrisori nu îndrăzneau să mai scrie. Puteau numai prin noi să facă s-ajungă până acolo, departe, mărturisiri de interes şi dragoste, şi toţi voiau să facem din fiecare mesaj un caz cu totul special. Amănuntele nenorocirilor lor ni le expuneau în toată lungimea, revenind necontenit asupra lor – detalii adesea tragice, totdeauna triste în cel mai înalt grad.

Se găsea în aceste povestiri, pe care oricine le-ar fi apreciat ca noi, un interes melancolic. În general, era vorba de anume împrejurări care duseseră pe fiinţele regretate în exil şi de greutatea de a face s-aiungă până acolo confidenţe de care adesea atârnau onoarea, averea şi viitorul mai multor familii. Aşa încât înţelegeam interesul minuţios pe care toţi îl puneau în expunerile lor şi niciodată n-am să uit această plecare, pe care o binecuvântau atâtea inimi zdrobite".

A fost dat domnului şi doamnei Atkinson, în timpul lungilor lor peregrinări prin ţinuturile siberiene, să-şi poată îndeplini cea mai mare parte dintre angajamentele luate faţă de acele respectabile nefericiri. Începând de la coborâşul oriental al Uralilor, pe care l-au străbătut cătra frumoasa vale a Turei, până la ţărmurile bazaltice ale lacului Baical, călătorii s-au întors de multe ori din drumul drept şi au ocolit ca s-ajungă la cine ştie ce sat depărtat, în singurătăţi fără nume, adesea până şi-n vizunia subpământeană a unei mine, ca să găsească pe un exilat ce le fusese recomandat şi să-i transmită un cuvânt de iubire ori o veste de la căminul părăsit.

Astfel, în cel dintâi oraş siberian în care au pus piciorul, la Neviansk – celebru prin bogatiile-i metalurgice şi prin palatul Monetăriei, cu turn înalt şi frumos, mult mai înclinat decât cel de la Pisa, evocând fără voie monumentele cu temelie de nisip despre care vorbeşte Scriptura –, călătorii au putut să constate că o bună parte a populaţiei descinde din fugarii scăpaţi în ultimul secol din singurătăţile de la Serezov şi din alte iaduri siberiene. Cel dintăi dintre Demidovi, în pofida groaznicelor prescripţii împărăteşti, i-a primit, i-a ascuns şi apoi i-a întrebuinţat în minele şi uzinele lui.

Astfel, la confluenţa Isetului cu Tobolul, la Ialutorovsk, domnu' şi doamna Atkinson s-au dus să îmbrăţişeze, în numele familiei lui, pe unul dintre principalii conjuraţi de la 1825 – Muraviev (Alexandru Nikolaievid). Douăzeci şi patru de ani de exil, din care mulţi petrecuţi în pădurile mlăştinoase ale guvernământului Irkuţk, fără tovarăşi, fără cărţi şi hârtie de scris, nu-i putuseră încă altera spiritul nedomolit şi convingerile pentru care suferea.

De asemenea, în vecinătatea târgului Minusinsk, pe Ienisei, mic centru populat de exilaţi, soţii Atkinson au vizitat pe savantul german doctorul Fahlemberg, a cărui moarte fusese oficial anunţată familiei cu douăzeci de ani în urma. Cu toate repetatele lui încercări de dezminţire, familia nu putuse fi convinsă că el trăieşte încă. Printr-un rafinament de tortură, el era înştiinţat că nu mai este decât o amintire în sufletul copiilor lui şi că soţia lui se măritase a doua oară. Nu numai atât. Omul acesta, aşa de distins prin erudiţie cât şi prin înălţimea spiritului său, deschisese la Minusinsk o şcoală în care, în curând, s-a îmbulzit tot tineretul din împrejurimi. Îndată ce guvernul a aflat de asta, a închis şcoala şi a trimes pe savant într-o pustie, prescriindu-i strict ocupaţia la care mai avea drept. „Iată – a zis nenorocitul deschizând o fereastră şi arătând celor doi vizitatori câteva răzoare plantate cu tutun —asta e munca nobilă ce-mi mai este

îngăduită în puţinii ani pe care-i mai am de trăit!”

La Irkuţk, unde domnul şi doamna Atkinson au petrecut iernile anilor 1850 şi 1852, se găsea un număr de exilaţi polonezi şi ruşi, care, osândiţi la început să lucreze în minele de la Narcinsk, dobân- diseră cu vremea o îmblânzire a pedepsei şi alcătuiau, la acea epoca, cea mai bună şi mai agreabilă societate din capitala Siberiei orientale. Se găseau printre dânşii mari seniori ruşi: prinţii Trubeţkoi şi Volkonskoi, cu familiile lor. Soţia celui dintâi, crescută în tinereţa ei "în Anglia, în mijlocul celor mai mari nume ale celor trei regate, era prima femeie de înalt rang care urmase pe bărbatul ei în exilul siberian. Exemplul ei fusese contagios. Doamna Atkinson a ascultat chiar din gura acestei nobile doamne, pe cât de pătrunsa de cultură pe atât de plină de devotament, istorisirea călătoriei pe care o întreprinsese în acele regiuni dezolate, urmată numai de o singură servitoare. Mai dureroasă decât toate era descrierea primirii ei şi a vieţii ce-a dus la minele din Narcinsk, unde soţul ei lucra ca ocnaş. Cât despre prinţul Volkonskoi, doamna Atkinson arată că se îndeletnicea cu gospodăria unei ferme mici din vecinătatea oraşului; iar soţia lui – altădată vedetă a saloanelor din Petersburg şi Moscova – aducea singură la piaţă şi vindea produsele fermei. Volkonskoi, totdeauna senin şi grav, manierat, purta fără afectare straie proaste ţărăneşti. De asemenea, în adunări publice, la teatru, la biserică, lua loc între oamenii de rând, cărora le era drag şi pe care-i iubea.

— Sunt unul dintre ai lor, zicea el, şi mă simt onorat să fiu privit ca atare!

Amănuntele acestea sunt întrucâtva la marginea subiectului ce vom dezvolta, totuşi le socotim nu numai instructive. Şi Siberia, în vremea aceea, se găsea aşa de sălbatică şi de primitivă ca fi ţinutul misterios cătră care domnul şi doamna Atkinson se îndreptau. E interesant să se ştie în ce chip o ţară cu mult mai întinsă decât

întreaga Europa, cu păduri nesfârşite, fluvii imense, bogăţii subterane fără capăt, sol foarte fertil, cu toată asprimea iernilor, cum o asemenea ţară, vecină cu China, Japonia şi Transoxiana, menită unui mare viitor, şi-a găsit primele impulsii spre civilizare. Când populaţia ei va deveni destul de deasă ca să alcătuiască o naţiune nouă, fără îndoială că ea îşi va aduce aminte şi va onora cum se cuvine numele pionierilor pe care i-am pomenit şi al altora, însemnate pe mormintele atâtor exilaţi. Tot aşa, poate, şi acel cuib neguros al Mongoliei, din care au purces furtunile invaziilor de odinioară, blestem al veacurilor şi nenorocire a Europei Evului-Mediu, poate şi acela are rezervat un viitor de lumină.

Când Atkinson s-a întors îndărăt din rătăcirile lui la aceeaşi poartă fatală a Moscovei, şapte ani îl despărţeau de clipa plecării. În aceşti şapte ani, el brăzdase cu peregrinările lui – când singur, când însoţit de admirabila-i soţie şi chiar de un copil ce li se născuse în acea călătorie – întreaga Siberie meridională, munţii Altai şi toată depresiunea vastă care se întinde între aceste culmi şi munţii Cereşti. Seriile acestor itinerarii trec peste şaizeci şi trei de mii de kilometri! Cel dintâi dintre europeni, el a urmat calea pe care au purces odinioară spre apus Ghinghis-han şi urmaşii lui. El, primul, a văzut înălţându-se dinaintea privirilor lui piscurile ninse ale masivului Begda-Oola şi peisagiile alpine ale munţilor Alatau. Nu fără multe greutăţi şi aspre suferinţi, călătorul acesta eroic a putut trece prin toate şi alcătui un jurnal scrupulos, de note zilnice, la care se adăogea şi o mapă de cinci sute şaizeci de desene. „Am trecut, zice Atkinson, prin îngheţ şi arşiţă, prin foame şi sete; adesea m-am găsit în situaţiile cele mai critice, în mijlocul triburilor Asiei centrale şi mai ales printre pribegii fugari scăpaţi din închisorile Chinei, desperaţi care nu pun nici cel mai infim preţ pe viaţa omului. În multe rânduri, în sfârşit, am văzut cu ochii moartea, în marginea unor

prăpăstii fără fund, de care nu mă despărţeau decât un pas şi o clipă! În acest mediu în care toate sunt sălbatice – natură, oameni şi animale –, chiar partidele de plăcere cuprind în ele primejdii nebănuite.

Eram odată la Kopal, urmează Atkinson, dând un exemplu. Localitatea aceasta se află situată la poalele masivului Alatau. Într-o dimineaţă rece şi însorită, stăpânul casei unde mă aflam musafir în popas îmi propuse să fac o preumblare cu sania pe omătul bătucit şi îngheţat. Sania, la fel cu cea pe care o întrebuinţează ţăranii siberieni, era un fel de paner împletit din mlajă fixat mai mult sau mai puţin pe un cadru de lemn. În fundul panerului, blănuri grămădite pe care puteau sta, strâns, două persoane, în partea de dinainte, pe o banchetă de scândură, era locul vizitiului. Gazda mea, ofiţer de artilerie, schimbase caii lui ruseşti cu nişte aprigi harmăsari kirghizi. Trei dintre aceste animale, neînvăţate încă la ham, fuseseră prinse la sanie. Dinaintea locuinţei se deschidea un şes de o întindere de peste treizeci de mile, având însă, într-o latură, nu mai departe decât cinci sute de metri, o râpă de o adâncime înfricoşată.

Abia mă suisem în sanie, şi caii, smuncind în lături, porniră în galop. Vizitiul, zvârlit de pe bancheta lui, se duse cu capu-n; zăpadă, scăpând hăţurile; caii sălbatici se năpustiră asupra râpei. Într-o clipă am judecat situaţia în care mă aflam: dacă aş fi încercat sa sar din sanie, fără îndoială că m-aş fi zdrobit; m-am lăsat dus aşa, bizuindu-mă pe norocul unei întâmplări. Caii, totuşi, galopau în aşa chip apropiindu-se de râpă încât aşteptarea nu putea sa dureze mult.

Eram aşa de aproape încât vedeam malul din potrivă – râpă dreapta —; mai aveam douăzeci de paşi până la prăpastie când, dintr-o dată, caii cotiră brusc zvârlind sania până în marginea malului. Înainte de a-mi da sama de ce se întâmplă, harmăsarii sălbatici mă duceau într-o

direcţie opusă, zbătând sania încolo şi încoace ca pe o coadă de zmeu, prin clonţii îngheţaţi ai câmpiei.

Intre alte feluri de primejdii semănate pe drumurile Siberiei, trebuie să semnalez mai ales superstiţiile negre ale ţăranilor, colonişti vechi ai acestui ţinut. Într-acelaşi bordei, în faţa căruia ne-am oprit şi noi într-o sară cerând ospitalitate, nu prea de multă vreme doi călători fuseseră hăcuiţi cu topoarele pe când dormeau de catră gazde. Ţăranii din acel sălaş singuratic se socotiseră datori să savârşească asemenea faptă, deoarece era într-o sfintă vineri seara şi băgasera de samă că străinii mâncară, la cina lor, carne, aliment spurcat într-o zi de post. Asemenea faptă nu putea avea altă ispăşire decât toporul".

Ieşind din teritoriile stăpânirii ruseşti, Atkinson a trecut spre regiunile unde trăia neamul mongol kalkha. Aici începe el cercetarea vechilor vetre ale invaziilor din veacul al XIII-lea care au izbit şi bântuit şi pământul Daciei. Cercetările lui Atkinson se leaga de Istoria şi de suferinţile poporului nostru.

Mongolii, cum se ştie, alcătuiesc ramura principală a unei rase răspândite pe platoul vast al Asiei centrale. Divizate în mongoli orientali şi kalmuci, triburile lor aparţin unei seminţii nomade care s-a îndeletnicit totdeauna cu păstoria şi n-a încercat niciodată să facă agricultură. Pricina acestei particularităţi trebuie atribuita faptului că pământul pe care-l ocupă e cu totul impropriu plugăriei. Tot în îndeletnicirea lor de păstorie şi nomadism trebuie căutat argumentul expansiunii lor repetate cătră mirajul unor ţinuturi mai fertile şi cătră bogăţiile lumii civilizate. Coloanele lor s-au succedat fără contenire în veacuri, ciocnindu-se şi războindu-se pentru pradă şi stăpânire. Populaţiile de rasă turco-chineză antrenate de ei au rămas în marginea Europei fie amestecate, fie ca hoarde ameninţătoare.

Mongolii propriu-zişi, între care a intrat Atkinson,

locuiesc o parte a Asiei centrale care ar fi cuprinsă la miazănoapte de o linie unind nordul lacului Baical cu nordul lacului Balcaş şi mergând până la provinciile chineze agricole şi civilizate. La 1850 erau supuşi nominal guvernului chinez, însă continuau a trăi aproape liber. La epoca aceasta toţi din regiunea aceea, socotindu-se o singură naţiune, se aflau împărţiţi în douăzeci şi şase de triburi numite „aimak”. Fiecare aimak are un prinţ ereditar. Kalmucii alcătuiesc un singur aimak şi au patru şefi care poartă nume de hani şi se socotesc coborâtori din Ghingbis cuceritorul.

Unii au confundat pe mongoli cu tătarii. Intre unii şi alţii e deosebire mare. Mongolii au stigmatele anumite şi cunoscute ale rasei. Tătarii sunt din aceeaşi tulpină cu turcii; sunt un neam întreprinzător, însufleţit de pasiuni sălbatice şi dedat prădăciuni şi hoţiei, fiind în acelaşi timp toarte credincioşi şi având în mare cinste primirea de oaspeţi. Sunt albi la obraz şi în general au trăsăturile caucazienilor; pe când mongolii sunt mici de statură, cu obrazul galben întunecat, lat şi colţurat, cu nasul turtit, urechile clapăuge, lipsiţi de barbă.

Numele distinctive de mongol şi tătari au devenit cunoscute după apariţia de meteor sângeros a lui Ghinghis-han. Acest celebru războinic a dat oştenilor lui titlul pompos de Koekae Monghoel, adică poporul ceresc, pe când hoardele turcomane supuse primeau numele de tătari, adică tributari.

## ŢARA NEAMULUI KALKHA. VECHEA MONGOLIE

Atkinson străbătuse masivele munţilor Altai. Valea râului Bia, unde se întindea Altîn-Kool – Balta de aur – arătase ochilor lui privelişti tot atât de minunate ca cele din Alpii elveţieni şi italieni. Valea Katuniei, nu mai puţin frumoasa, li deschisese cale până la piscurile catenei

Bieluka. Din acest punct culminant al masivului Altai, călătorul coborî către miazăzi, hotărât să caute, în pustia care se chiamă Gobi, scene asupra cărora nu se opriseră încă privirile unui european şi pe care nu le zugrăvise încă niciun penel.

Acolo, departe, Atkinson ştia că arma îi va fi trebuitoare la altceva decât la dobândirea hranei. Acolo curajul şi sângele rece sunt puse la încercare de catră oameni neobosiţi şi fără de frică. Împotriva actelor de violentă era necesar să aibă braţ ferm, privire rapidă şi obişnuinţa carabinei. În deşert, jaful este dreptul comun şi, ceea ce e mai rău, călătorul care n-a fost ucis e destinat să îndure o captivitate înfricoşată.

Escorta lui Atkinson era alcătuită din trei cazaci, oameni vrednici şi cumsecade, care şi-ar fi dat viaţa pentru călătorul încredinţat lealităţii lor. Locul lor de şedere era un sat subt muntele Kurcium. Acolo s-au şi întors după aceea, binecuvântaţi de urările europeanului şi evocaţi cu plăcere în amintirile lui. Pe lângă aceşti trei cazaci, Atkinson a adăogat tovărăşiei lui şapte kalmuci, vânători tari, obişnuiţi cu viata grea de munte. Provizia de pulbere şi gloanţe era îndestulătoare. Armele pe care le duceau erau în număr de opt: carabine ghintuite.

Kalniucii se purtau raşi pe cap, lăsând să le atârne pe spate numai un mot împletit – ceea ce le da o înfăţişare chinezească. De fapt, puteau fi socoti drept supuşi chinezi. Din nefericire îi constrângea şi stăpânirea rusească să plătească o dajdie..

Şeful ka1mucilor avea numele de Ciuk-a-boi. Era un individ puternic, cu înfăţişare bărbătească, cu frunte masivă şi ochi mari negri. Era îmbrăcat cu o manta de piele de cal, strânsă la talie, cu un brâu lat, roşu. Când se întâmpla să fie vremea caldă, Ciuk îşi scotea mantaua de pe mânici şi o strângea în brâu. Îmbrăcămintea îi cădea atunci în falduri peste partea de jos a trupului, dând relief portului şi mişcărilor lui pitoreşti şi imprimând un

fel de efect puternic figurii lui herculiene. Se vedea că e născut să fie şef. Firea lui veselă şi bună făcea din el un tovarăş de drun prea plăcut. A stat în serviciul lui Atkinson multă vreme, în care au fost multe zile de greutăţi şi trude, îndurând foamea şi setea, fără a lăsa să-i scape un murmur.

Explorările călătorului începură dincolo de râul Narâm, printre ramuri de munţi ce se prelungesc străbătând deşertul Ulan-Kum. Caravana a trecut peste stâncării aspre şi prin văi pitoreşti la est de lacul Upsa-Noor. Atkinson avea deocamdată două obiective: să cerceteze munţii Tangnu, pe care îi zărise de pe ţancurile de la Bieluka şi să vadă lacul care primeşte atâtea ape fără să aibă el însuşi nicio ieşire. Se află în catena Tangnu un mare număr de piscuri care întrec nivelul omăturilor eterne: unele se apropie de 4.000 de metri. Umblând cătră răsărit, Atkinson a trecut multe şuvoaie care se prăvălesc din aceste piscuri în Upsa. Nimeni nu le ştia numele; tovarăşii lui nu trecuseră pe acolo niciodată; indigeni ca să-i informeze nu întâlniră în cale. Pe plaiuri se găsea cu îmbielşugare vânat; la popasuri se frigeau la foc, în ţigle, hartane grase de sălbătăciuni. Pe alocuri, descopereau ţăruşi bătuţi circular: acolo fuseseră iurte conice ale vânătorilor kalkha, trecuţi cândva prin acea pustie. După douăsprezece zile de drum, cu popasuri pe maluri de şuvoaie coborând din Tangnu, Atkinson ajunse la o apă larga şi repede ce venea dinspre nord-est.

Fiindu-i cu neputinţă să găsească acolo vad, călătorul începu să urce înălţimile sălbatice ale muntelui Tangnu. Ajungând cu multe greutăţi pe un pisc încununat de omături, se găsi în faţa unei perspective largi şi splendide. Drept în adâncime, la poalele muntelui, Atkinson văzu scânteind Upsa-Noor; în depărtare, cătră sud-est, se zărea deşertul Ulan-Kum şi Aral-Noor; la sud, Ceagan-Tala şi înălţimile care se zimţuiesc coborând spre Gobi; la sud-est se întrezăreau creste de munţi subt

zăpezi: Kanghai. Era o privire depărtată aruncată deasupra Asiei Centrale, asupra unui ţinut pe care niciun european nu-l văzuse încă. O întunecată şi ceţoasă profilare a munţilor Bogda-Oola se desemna tocmai dincolo de pământul Gobi şi de pustia fără fund care se supunea subt adâncimea depărtărilor.

Cea mai mare parte a acestui ţinut e extrem de abruptă şi sălbatică. Arbori nu se găsesc decât în râpi şi văile adânci; culmile stau pleşuve chiar şi pe versantele meridionale. Totuşi, în scobiturile stân- cilor s-au ţesut covoare de iarbă deasă şi scurtă, colorate de multe feluri de flori. Se găseau printre acele flori trei specii de iris, adică stânjenel: unul purpuriu închis pe fond alb, altul alb stropit cu brun şi al treilea de un frumos galben auriu. Bănuţei creşteau pretutindeni grămezi. Clopoţei de un roşu cenuşiu, alţii de un galben palid erau împrăştiaţi pe coastele stâncăriilor, răspândind o dulce mireasmă.

Trupa şi-a continuat drumul aproape drept către răsărit; după unsprezece zile traversa afluenţii înalţi ai râului Tess. Urmând după aceea lanţul munţilor în direcţia sud, ajunse la izvoarele Salengei şi Giabakanului, unde călăuzii se aşteptau să întâlnească triburi kalkha. Kalmucii care întovărăşeau pe Atkinson arătau că intâlniseră arareori oameni din asemenea triburi în stepa Ciu şi nădăjduiau din partea lor cel puţin ospitalitate, în orice caz, armele călătorului şi ale tovarăşilor săi puteau să impună respect.

În timpul cât a ţinut acest drum, popasurile s-au făcut necontenit pe malul apelor care coborau săltând din munţi. Cum se opreau, kalmucii făceau foc şi se îngrijeau de peşte proaspăt, pe care ei ştiu să-l prindă cu un meşteşug deosebit, slujindu-se de cuţite.

Undiţa li se pare oamenilor acestora un instrument care cere timp mult pentru puţină ispravă. Ei fac altfel. Trei ori patru oameni intră în apă şi încep să bată peştele de la adânc spre mal; ceilalţi aşezaţi la margine îl

străpung cu cuţitele. În jumătate de ceas, peştele era la foc, în cantitate îmbielşugată.

După ce au trecut râul Tess, au umblat pe subt munte, întâlnind din când în când şesuri nisipoase. Când locurile erau prea deşerte, abăteau iarăşi pe culmi, ca să găsească iarbă pentru cai şi vânat pentru hrana oamenilor, după care coborau iarăşi.

În opt zile de umblet au ajuns la San-Ghindalai – lac frumos de cincisprezece kilometri lungime şi patru până la şase kilometri lăţime. Acolo şi-au ales un sălaş pe două zile, ca să iese caii la odihnă şi la păşune, iar călătorul european să aibă răgazul de a schiţa aspectele locului, notând legendele kalmucilor. Ajunseseră aproape de izvoarele râul ui Selenga şi nu întâlniseră încă niciun kalkha.

Părăsind şi San-Ghindalai într-o dimineaţă ploioasă, cotiră catră apus, cu intenţia de a ajunge la râul Tess, la jumătatea cursului între izvoarele lui şi Upsa-Noor. Kalrnucii începeau să se teamă că n-au să întâlnească pe nimeni. Gândul lor era, în acest caz, să împingă cercetarea mai departe, până la un drum al caravanelor: în partea aceea nădăjduiau să dea în sfârşit peste vreun trib nomad.

Câteva zile ploaia a urmat să curgă necontenit, îngreunând calea şi înceţoşând priveliştile. Munţii Tangnu slăteau ascunşi subt o perdea deasă de negură. La popasuri trebuiau să descalece în apă şi glod; iarhatul cailor şi şăile le serveau de adăpost şi aşternut. Kalmucii căutau spinării şi bolândari prin râpi, nevoindu-se să aprindă o zare de foc; încălzeau cu greutate o cină săracă; de multe ori îşi strân- geau brâiele pe ei, mulţămindu-se să rabde; urmau a-şi face datoria cu voie-bună şi fără murmur.

La şase zile după ce au plecat de la San-Ghindalai, târziu după amiază, au coborât într-o vale îngustă, căptuşită cu iarbă grasă, pe care caii lor trudiţi o

adulmecau cu deliciu. Câteva cămile păşteau nu departe de intrarea văii, iar în fund, deparie, se zăreau câteva "iurte", cum se numesc corturile de pâslă ale nomazilor.

Priveliştea aceasta umplu de bucurie inimile cazacilor şi kalmucilor. Dincolo de iurte, pe nişte vâlcele tărăgănate, se desluşeau tabunuri de cai şi, nu departe de aceste tabunuri, turme mari de oi. Era, fără îndoială, un aul de kalkha. Călătorii îşi îndemnară caii.

Când ajunseră în apropierea corturilor, Atkinson văzu cum doi oameni se zvârleau pe cai şi ieşeau cu grăbire întru intâmpinarea călătorilor. După părerea lui Ciuk-a-boi, asta era semn bun de pace.

Cei doi ieşiţi întru întâmpinarea străinilor puseră cu mare grabă şi vioiciune întrebări, la care Ciuk-a-boi răspunse numaidecât. După schimbul de cuvinte, unul rămase cu călătorii, iar celălalt se întoarce în goana calului la aul. Reveni îndată, întovărăşit de alţi trei calăreţi. După lămuririle pe care le dădea Ciuk, aceasta era escorta care trebuia să călăuzească cu cinste pe european în aul.

Când ajunseră între iurte ieşi înainte un bărbat în vârstă care apucă dârlogii calului lui Atkinson şi îl pofti pe musafir să coboare din şa, sprijinindu-l de subsuoară în clipa descălecării. Inchinându-se cuviincios, se rugă să fie urmat. Atkinson se duse după el într-o iurtă, unde se găseau două neveste şi patru copii.

Bărbatul acesta în vârstă era căpetenia aulului. Numele lui era Arabdan. Poftind pe călător să se aşeze pe poclăzi, îl cinsti îndată cu o ceaşcă de ceai, pe care îl turnă în cfipă dintr-un cazanaş de fier de mai înainte pregătit. Era un ceai deosebit de felul cum îl bem noi; avea în el amestecat lapte, unt, sare şi făină, ceea ce-i dădea înfăţişarea unei supe dese; însă nu era displăcut. Cazacii şi kalmucii fură poftiţi să bea şi ei asemenea ceai.

Pe când îşi sorbea ceaşca, Atkinson examina atent pe gazdă. Era un bărbat înalt şi subţire, în vârsta de

cincizecişicinci, şaizeci de ani, cu faţa smeadă, pometţii obrazului ieşiţi, ochii negri, nasul destul de mare şi barba spânatecă. Umbla îmbrăcat cu un halat de matasă albastru-închis, îmbumbat pe piept. (Cuvântul „halat” nu e traducere, ci vocabularul original mongol.) Mijlocul îi era încins cu o centură cu paftale de argint; de centură atârnau un cuţit şi un amnar cu cremene. În cap avea o cuşma ca un ceaunaş, cusuta din mătasă neagră, împodobită cu catifea de aceeaşi coloare şi cu două cordele lungi roşii care atârnau pe spate. În picioare avea ciubote roşii deschis, cu călcâie înalte. Una dintre femei era gătită cu un halat cu dungi roşii şi verzi, cealaltă cu un halat de catifea neagră; amândouă aveau în jurul taliei centuri roşii. În cap, comanace la fel; părul lor era împletit într-o mulţime de cosiţe care le atârnau pe umeri, împodobite cu boabe de mărgean – juvaer foarte preţuit de frumuseţile mongole. În picioare, conduri roşii cu călcăie foarte înalte, ceea ce le împiedica să umble sprinten. Copiii nu prea erau împovăraţi cu straie. Le fusese de ajuns să se tăvălească în balta de aproape şi să lese să se usuce pe dânşii o pojghiţă de lutişor roşcat, care contrasta cu părul lor negru-corb.

Iurtele acestor neamuri se construiesc ca şi cele ale kirghizilor şi sunt acoperite cu pâslă. Numai interiorul se înfăţişează deosebit la kalkha. În fund, cum intri, stă aşezată o măsuţă joasă, pe care-s rânduiţi idolii de aramă lângă câteva vase mici de metal. În unele din aceste vase sunt grăunţe de mei, în altele lapte, unt şi kumis (lapte de iapă fermentat). Partea stângă a acestui altar e ocupată de sipete, în care se păstrează averea stăpânului. Alături e depus burduful cu lapte fermentat şi câteva unelte domestice. În partea cealaltă stau clit păturile de pâslă numite voilok, pe care familia îşi face odihna.

Îndată după sosirea oaspeţilor fusese tăiată o oaie, care şi fusese pusă la fiert în căldare de schijă, la o iurtă

vecină. În jurul acelei căldări începuse să se concentreze atenţia oamenilor din aul. Un but din oaie fusese încredinţat cazacilor, ca să-l frigă în ţiglă pentru european, aşa ca să aibă din ce se îndestula şi în ziua aceea şi a doua zi.

Masa a fost pusă într-o încăpere alături; acolo se adunară bărbaţi, femei şi copii, ca să mănânce oaia. Ciuk-a-boi dădu lămurire căpiteniei că domnul Atkinson doreşte să străbată câmpia ca să ajungă la râul Tess. Pentru asta ar pofti să i se deie ajutor şi cai odihniţi.

Arabdan se învoi să sporească cu doi oameni escorta europeanului şi să-i dea cai. În zori, a doua zi, totul trebuia să fie gata. Oamenii lui aveau să-l ducă pe Atkinson până la aulul cel mai apropiat, singurul care se afla în drumul până la Upsa-Noor. S-ar putea întâmpla, adăogea el, chiar să nu întâlnească trib kalkha până la lacul Upsa.

A doua zi în zori, după o noapte liniştită petrecută în iurtă pe culcuş de pâslă, trupa îşi făcu gătire de drum lung, şi Atkinson gustă friptura rece de oaie înainte de plecare. Arabdan era în picioare, poruncind pentru escorta oaspetelui său patru oameni şi şaisprezece cai. Soarele răsărea cu mare strălucire pe piscurile munţilor Kangai.

— Ce distanţă avem de străbătut? se interesă Atkinson.

— Asta nu se poate şti! răspunse Ciuk-a-boi. Avem sa vedem.

Înainte de a încăleca, Atkinson dărui gazdei sale un frumos cuţit de vânătoare, fabricaţie a casei Rodgers. Arabdan primi incântat darul şi porunci încă o dată oamenilor săi să ducă întreg şi sănătos pe oaspetele său până la aulul vecin, unde va fi să fie.

Calea de data aceasta se îndrepta spre nord-vest, printr-o lungă câmpie ondulată, acoperită cu tufe de iarbă, din care caii se puteau hrăni cu îmbielşugare. Într-

un timp, oamenii lui Arabdan descoperiră un drum prin acele singurătăţi. Pe acel drum, după cât spuneau ei se putea ajunge la oraşul Uliasotai într-o zi şi o noapte; se găseşte acolo o oaste subt comanda unui ofiţer chinez.

Călătorul nu găsi de cuviinţă să se abată din direcţia ce-şi propusese. Călăuzii kalkha sprijiniră şi ei cu putere această hotărâre. Şi concluzia lui Ciuk-a-boi era la fel:

— Mai bine în pustie, decât la târg.

În dimineaţa aceea dintâi, munţii Tangnu statură învăluiţi în pâclă; dar după ce se înălţă soarele spre amiază, privelişti magnifice se dezvăluiră într-acolo.

Văzute din depărtarea aceea a stepei, ţancurile ninse păreau în azur nişte bolduri de argint.

Câteva zile, neîntrerupt, călătorii au umblat către miazăzi de aceşti munţi, lăsând priveliştea lor în stânga. În ziua a cincea, pe când soarele cobora departe după piscuri, deodată valuri de lumină roşiatică se împrăştiară către bolta cerului. Curând, nuanţa aceasta făcu loc alteia, portocalie, scrijelată de straturi brune; nouri roşi ca sângele se întinseră pe crestele munţilor, pe când ninsori de raze curgeau pe un imens peisagiu argintiu.

Era o scenă dintre cele mai rare pentru ochii de artist ai călătorului. În acele regiuni fenomenul e obişnuit; nimeni dintre europeni până la Atkinson nu-i contemplase şi nu-i admirase efectele.

După ce rămase în urmă ca să schiţeze această minune, exploratorul încalecă, spre a ajunge convoiul însoţitorilor săi. Singurătăţile care se desfăşurau în juru-i trezeau în el şi alte ecouri profunde decât cele ale farmecului artistic. Către miazăzi, după câteva valuri de coline cu aspect nisipos, se desfăşura, fără hotare, un şes în care toate oştirile Europei ar fi putut fi concentrate şi ar fi părut totuşi un punct mişcător în imensitatea pustiei. Pe aici a trecut Ghinghis-han cu hoardele lui acum şapte sute de ani. Au poposit contemplând aurul asfinţitului, visând măcelul şi jaful depărtatelor ţinuturi

europene, după ce covârşiseră civilizaţia şi înţeleapta împărăţie chineza.

Nenumărate movile erau semănate în întinderea aceea vastă.

Subt acele gorgane ale pustiei zăceau rămăşiţi ale trecutului şi oseminte ale unor generaţii şi mai vechi; ele însemnau însă şi drumul marei hoarde de la 1240. Amurgul venea cu grăbire. Pe când călătorul îşi isprăvea desenurile, cazacii pierduseră nădejdea de a mai descoperi vreun aul. Nicăieri în împrejurimi, cât putea străbate privirea, nu se bănuia urmă de viaţă omenească. Deci escorta poposise la malul unui pârău şi aprinsese focul din elementele puţine şi sărace pe care le putea avea la îndemână. În stepele mongole şi hanul, şi robul trebuiau să fie mulţămiţi cu aceeaşi licărire pufoasă de tizic sau cu tresăririle flăcărilor scurte de ierburi, spini şi rădăcini uscate. Cina englezului era gata: o ciosvârtă de căprioară şi o ceaşcă de ceai. După ce Atkinson zvârli osul şi sorbi ultima picătură, se întinse noapte neagră şi compactă. Focul se stinse; călătorul se cufundă în somn, subt imensitatea întunericului.

A doua zi, în zori, porniră mal departe în căutarea triburilor kalkha. Străbăteau acum o regiune goală, aproape fără vegetaţie: ici erau nisipişuri, dincolo prund care supăra copitele cailor. Ceasuri după ceasuri obositoare urmau într-o monotonie bolnavă. În sfârşit, cătră al treilea ceas al după-amiezii se deschise o vale; cai şi cămile la păşune se profilară în lumină. Grăbind în acea direcţie, Atkinson descoperi aulul; îndată sosiră dintr-acolo doi oameni ca să călăuzească pe străini la şatra şefului. Aşezându-se de o parte şi de alta şi apucând frâul calului cu câte o mână, făcură lui Atkinson onorurile primirii, până la malul unui pârău şi al unei bălţi, unde erau instalate iurtele. Un cort mai înalt decât celelalte arăta locuinţa stăpânitorului. Prinţul însuşi aştepta; făcând de la perdea patru paşi, apucă frâul şi

întinse străinului mâna, ajutându-l să coboare, după care îl pofti ceremonios în cort. Înăuntru era întins la pămînt covorul; Atkinson trebui să ia loc, aşezându-se destul de comod în felul orientalilor, şi să primească ceaşcă de ceai obligatorie. Politeţa aceasta mongolică, negreşit, nu putea îi refuzată. Călătorul se găsea în căminul lui Darma Sârâm, vestit şef kalkha.

Darma se aşeză în faţa lui Atkinson; fiii lui – cei care întovărăşiseră pe călător – luară loc de o parte şi de alta a părintelui lor. Îndărătul acestui grup se cinchiră de asemenea vreo zece-doisprezece kalkha, observând cu cea mai mare luare-aminte orice mişcare a străinului. Se înţelegea bine din atitudinea lor că, până în acea clipa, nu văzuseră încă european. Pălăria de pâslă cu margini largi, jacheta de vânătoare, botforii înalţi până peste genunchi produceau o uimire care avea să alimentele ani şi ani în cursul generaţiilor povestirile şi mirările nomazilor. Era ceva care nu se mai văzuse în pustia lor de când lumea.

Câteva femei apărură; în fruntea lor păşea nevasta şefului. Doamna se lăsă jos, lângă puternicul ei stăpân; fetele o împresurară; care n-aveau loc acolo, trecură prin colţuri. Îndată începură cu ochi lacomi să cerceteze şi să amănunţească pe englez, şopotind grăbit şi cu aprindere.

În acest răstimp unul din cazaci aduse samovarul. Toţi cei de faţă fură nespus de uimiţi văzând că ies aburi din acel recipient. Unul întinse degetul ca să se încredinţeze că fierbea apa fără foc şi-şi retrase mâna, scuturând-o cu violenţă şi schimonosituri, spre hazul tuturor celorlalţi privitori. Alt cazac, de asemenea, înfăţişă, pe o tabla strălucitoare, un but de vânat fript la jăratic. Când Atkinson dădu la lumină un cuţit şi o furculiţă şi-şi începu operaţia, un freamăt trecu printre spectatori. Nimeni nu-şi părăsi locul, urmărind cu lăcomie până la ultimul gest. Dumnezeu rezervă şi acestor oameni de departe spectacole de neuitat.

Darma Sârâm poruncise, în cinstea musafirului. să se taie o oaie. După ce s-a isprăvit reprezentaţia lui Atkinson, slujitorii veniră să vestească stăpânului că festinul era gata. Abia în această clipă străinul putu să se simtă în voie, având plăcerea să devină şi el, la rândul său, spectator. Era o privelişte prea tare pentru obiceiurile lui civilizate; Atkinson fu silit să părăsească partida, ca să-şi facă fără primejdie digestia.

După toate aceste emoţionante peripeţii, englezul chemă la sfat pe Ciuk-a-toi, însărcinându-l să ceară lui Darma-han, pe a doua zi, cai şi călăuze.

— Fără îndoială! a răspuns cu bună-voinţă stăpânul tribului; mâine, în zori de ziuă, toate au să fie gata pentru prea cinstitul oaspete!

## CÂMPIILE MONGOLIEI. STEPA ŞI LOCUITORII EI

De la aulul lui Darma, Atkinson trebui să se îndrepte pe o cale către miazănoapte, printre ondulaţii ierboase ale solului. De la o vreme aceste ondulaţii deveniră coline, despărţite între ele prin văi largi îndreptate de la est spre vest. Era un ţinut foarte prielnic călăriei. De accea însoţitorii kalkha erau foarte dispuşi să-şi încerce fugarii împotriva antilopelor, pe care le întâlnesc din când în când în cârduri considerabile; dar sălbătăciunile nu-l lăsau pe călător să se apropie de ele nici la o bătaie de carabină şi dispăreau îndată în adâncimea depărtărilor. Înspre vremea amiezei, trupa urcă o colină mai înaltă şi privirilor călătorului apăru dintr-o dată deşertul Ulan-Kum, întinzându-se către apus cât putea străbate ochiul; în toată întinderea aceasta sclipeau în soare nenumărate bălţi. Călătorul putea bănui într-o mare adâncime a orizontului şi lacul cel mare Ilka-Aral-Noor. Însă când ajunse în vârful colinei, înţelese că nu era decât un uşor miraj al acelei imense perspective. În acelaşi timp, pe

toată întinderea, până la munţii din sud-est, văzu plutind o pâclă uşoară albastră împurpurată de soare, în care toate contururile se estompau. Întorcându-şi în loc calul spre altă direcţie, Atkinson avu brusc, în văi, viziunea apropiată a lacului Upsa şi a râului Tess, care curgea în fundul văii subt culmea colinei. În adâncimile depărtărilor din acea direcţie se conturau munţii Tangnu în toată lungimea lor, pe când înspre latura asfinţitului se desfăceau nemărginite stepe, în infinitul cărora se amestecau cerul şi pământul într-o pulbere nouroasă.

Un sentiment adânc, pe care-l mai avusese, pătrunse sufletul europeanului. Schiţând priveliştea aceea extraordinară de vaste proporţii, cu munţi, coline şi lacuri, avu iarăşi vedenia marilor hoarde, frământându-se subt cer cu veacuri în urmă. În acel ceas o linişte nesfârşită stăpânea toate: de veacuri toate recăzuseră iarăşi într-o încremenire de vrajă, fără o fiinţă vie, fără o locuinţa omenească.

Colina pe care stătea călătorul era de un granit a cărui coloare bătea în sânge, cu rupturi colţurate. Vine de cuarţ trandafiriu străbăteau stâncile, fugind în linii paralele pe o mare întindere. O peşteră imensă, având drept portic stâlpi de acest trandafiriu aproape transparent, se deschidea în dosul spectatorului ca dinspre o altă lume, spre acea privelişte neasemuită. După ce îşi isprăvi desenările, Atkinson porunci coborâşul, care se săvîrşi in două ceasuri. Ajunseră la apa Tess, care era în acel loc un şuvoi repede şi larg, îmbulzit printre stânci rupte în toate sensurile. În crăpăturile stâncilor, tufărişuri şi copaci. Când începură a se întinde perdelele amurgului, făcură popas într-o vâlcică, între ierburi bogate, în vederea apei. Un cazac, Ciuk-a-bof şi un kalmuk cercetară împrejurimile şi, înainte de a se face noapte deplină, se întoarseră cu o căprioară foarte frumoasă, ucisă de către kalmuk. Oamenii pregătiseră în preajma jarului cele două crăcăni

pe care urmau să atârne hartanele pentru fript; însă călătorul abia privise cele dintăi stele ale înălţimilor şi se şi cufundă în somn adînc.

Catră a doua strajă a nopţii, deodată auzul îi fu sfredelit prin somn de urlete fioroase şi se deşteptă. Noaptea era naltă şi senină, stelele scânteiau cu vioiciune, focul îşi tremura vâlvătăile în apropiere. Caii sforăiau şi pufneau aproape.

Al doilea urlet sună din umbra adâncă a stepei de la o depărtare nu prea mare. Cazacii şi însoţitorii kalkha erau în picioare şi atenţi, deşteptaţi încă de la primul semnal. Deci lupii miroseau urmele călătorilor şi-i căutau. Oamenii adunară caii cu repeziciune, punându-i între focul de popas şi apă şi stăpânindu-i.

Însoţitorii kalkha dădură de ştire europeanului că trebuiau pregătite armele. Lupii din acele singurătăţi sunt viteji şi îndrăzneţi şi fac mari pagube în turmele triburilor. Atkinson porunci să se scoata carabinele şi el însuşi înarma puşca lui cu două ţevi.

— Să se lase sa adoarmă focul, dădură sfat kalkha; aşa, lupii au să îndrăznească să vină până aproape. Atunci, trezim flăcările şi-i vedem.

Cea din urmă licărire albastră se prelinse cătră spuză. Urletele se mai înşurubară o dată înspre stele; apoi conteniră. Atkinson şi însoţitorii săi erau culcaţi pe pântece în preajma focului, cu ţevile armelor întoarse în direcţia atacului. Paşii repezi şi fâşâiturile umbletului dihăniilor fură deodată în preajmă. O nouă oprire; li se auzea smârcâitul nărilor şi mestecatul lacom al fălcilor. Un nou urlet de război. Atunci însoţitorii kalkha aruncară deasupra jarului adormit bolândari uscaţi de stepă: într-o clipă izbucni o flacără înaltă, descoperind coamele zbârâite ale agresorilor şi punând puncte roşii şi verzi în ochii lor crunţi.

Atkinson dădu un îndemn scurt; carabinele trăsniră; se văzu la lumina focului în zvârcolirile furibunde ale

sălbătăciunilor efectul teribil ai salvei Armele fură încurcate iar cu grabă.

— Călătorul să ştie, dădeau iar sfat însoţitorii kalkha, că lupii se întorc de isnoavă.

Li se auzea destul de departe mormăitul; cei răniţi chelălăiau stins, tânguindu-se stelelor.

Focul fu iarăşi acoperit. Cu toţii rămaseră pândind în tăcere.

Nu trecu multă vreme şi prezenţa fiarelor se manifestă din nou. Caii încremeniră deodată atenţi, apoi prinseră a se frământa cu mare nelinişte.

Kalkha judecară situaţia:

— Lupii vin din două părţi asupra cailor, vesteau ei. Unii din susul apei, alţii din jos.

Ieşind dintr-o dată din neclintirea lor, săriră cătrâ malul apei, cu mari răcnete în cele două laturi ameninţate. Dihăniile dădură o clipă înapoi.

Se făcu iar linişte, dar stepa era vie şi vorbea urechilor atente ale asiaticilor.

— O parte a fiarelor vine şi asupra focului, dădură veste însoţitorii kalkha. Năvala se dă prin trei părţi. Toată luarea-aminte trebuie să fie la cai, ca să nu-şi rupă pripoanele şi să se împrăştie. Asta poftesc şi lupii; pe urmă îi alungă în toate părţile şi îi vânează cu uşurinţă până la ziuă, iar noi rămânem pe jos.

Deci un cazac şi un kalmuk trecură la cai, ca să-i liniştească şi să-i stăpânească, priveghind în acelaşi timp împrejurimea.

Atkinson avea grijă înspre partea stepei.

Focul fu înviorat din nou. Un om kalkha îl hrănea necontenit cu ierburi şi rădăcini. Lucoarea lui se întinse până ce se fixă în ochii sălbătăciunilor. Umbre cenuşii se frământau şi se ţeseau în marginea întunericului. Cazacii traseră câteva focuri din dreapta campamentului. Pe dâra de lumină a exploziilor, Atkinson, trăgător de mâna întâi, avu timp să ia în ţel un lup pe care-l avea mai

aproape în latura lui dreaptă; îndată după aceea, a doua lovitură o trimese în grămada care se frământa mai departe. Un concert de urlete se amestecă în noapte; căzuţii se zvârcoleau, ceilalţi se retrăgeau iar.

O tăcere desăvârşită se întinse după asta; nu adia nicio suflare de vânt; o pânză de nouri trecu pe deasupra, adâncind în întuneric desăvârşit împrejurimea şi apa.

Ciuk-a-boi veni cătră Atkinson:

— Se isprăvesc bolândarii şi ierburile, zise el, şi treaba acestor duşmani încă nu-i isprăvită. Acuma stau: se sfătuiesc cum să schimbe atacul; după aceea au să se întoarcă iară. Acuma are să fie mai greu, nu mai avem lumina nici de sus, nici de jos.

— Să se ducă oamenii tăi, Ciuk-a-boi, să aducă rădăcini şi ierburi uscate pentru foc.

— Să se ducă, măria ta. Unii în susul apei, alţii în josul apei; să ia cu ei şi carabinele.

— Aşa sa se facă, Ciuk.

— Da, măria ta, şi să fim cu mare grijă; duşmanii sunt tot în preajmă, iată, s-aud caii nechezând iar şi smuncindu-se în pripoane.

În depărtare, hăuliră urlete.

— Aceştia sunt alţii, preciză Ciuk-a-boi. Mai vine un rând. Cei care vin acum au să dea peste cei care stau şi pândesc în preajmă.

Într-adevăr, şi Atkinson, şi cazacul tălmaciu, care sta lângă el necontenit, auziră, nu mult după ce se depărta Ciuk-a-boi, coliziunea între banda nouă de lupi şi cea care atacase de cu sară. Cei vechi mârâiau şi hârâiau împotriva celor proaspeţi. După un timp tăcură, punându-se probabil de acord.

Nourii care îmbrobodiseră cerul trecură şi împrejurimile începură a se prevedea în zarea apei. Oricât era de stăpân pe sine, Atkinson avu o clipă de destindere bucuroasă când kaimucii înarmaţi aduseră elemente noua pentru foc.

Vâlvoarea izbucni cu violenţă. În noaptea spintecată, călătorul văzu prima coloană de asalt a sălbătăciunilor înaintată până la cincisprezece paşi apropiere: în dosul acestor dihănii, se zărea al doilea şirag, şi al treilea. Era o tactică întrucâtva omenească. Era tactica hoardelor de demult, pe care mai de grabă ele o învăţaseră de la aceste sălbătăciţi ni ale pustiei.

O descărcătură vie doborî o parte din dihănii; chelălăirile de spaimă se depărtară. Se făcu linişte. Focul urmă să ardă înalt o bună parte din noapte. Sălbaticii nu se mai întoarseră la atac. În zorii zilei, călătorul şi oamenii lui, străbătând câmpul de biruinţă, recunoscură opt lupi morţi şi numeroase urme de sânge ale răniţilor care se retrăseseră ca să piară în singurătate ori fuseseră sfâşiaţi de semenii lor.

— E plin ţinutul de asemenea fiare, încredinţau mongolii kalkha pe Atkinson, şi călătorul străin are să mai aibă de-a face cu ele. Nouă ne fac stricăciuni nesfârşite în tabunurile de cai şi turmele de oi.

După două zile, înainte de a mai da la arătare lupi, pustia scoase în calea europeanului alţi locuitori ai ei. Era pe o aşezătură goală, semănată cu bolovănişuri de calcedonie şi agată frumos colorată. Ici-colo, stânci lustruite de un fel de rocă purpurie şi neagră, înflorită cu pete de roş violent. Între aceste stânci, calea era îngreunată de bolovănişuri ascuţite în care caii îşi sângerau copitele.

Printre asemenea ghimpi de piatră, se împleteau fulgerând în lumină feluriţi şerpi. Unii îşi cumpăneau capetele, ieşind din crăpăturile stâncilor; alţii se prelingeau în ascunzişuri, fugind din calea caravanei; unii însă deveneau agresivi, încordându-se şi şuierând cu mânie. Pe care îi puteau ajunge, mongolii şi cazacii îi tăiau cu sfârcu- rile harapnicelor. Ciudat loc de popas în vremea nopţii ar fi acel ţinut, se gândea Atkinson, urmărind evoluţiile reptilelor şi cercând să le

deosebească forma şi coloratura. Unele, cele mai numeroase, aveau nuanţa ardeziei şi se confundau cu aspectul general al peisagiului. Altele, verzi-cenuşii, pătate cu roş de sânge, străluceau în chip extraordinar, ca nişte juvaeruri în soare.

Pe când europeanul, descălecat un răstimp, examina unele roci cristaline dintre cele mai curioase, un strigăt de alarmă izbucni la oarecare distanţă între însoţitorii săi. Întorcându-şi privirile, Atkinson văzu doi kalkha fugind cu ochii aţintiţi înspre un punct anumit. Călătorul se repezi spre ei. Oamenii îi arătară la o mică depărtare pricina spaimei lor: era un şarpe enorm încolăcit pe o stâncă. Îşi ridicase în sus capul, balansându-l, avea ochii ca două puncte de foc şi şuiera cu întărâtare. Prin strigătele lor, oamenii dovedeau cunoştinţă despre veninul mortal al acelui monstru. Atkinson trase din spate numaidecât carabina, care nu-l părăsea niciodată. O îndreptă spre şarpe, rezemând-o de un colţ de stâncă. O clipă capul lui dispăru în covru. Ciuk-a-boi făcu doi paşi înainte. Capul se ridică iar, cu şuieru-i ascuţit. Atunci Atkinson îi trimese glontele, decapitându-l. Corpul se desfăcu într-o parabolă, sărind din cuibar; mongolii se năpustiră asupra lui cu harapnicele. Cu toate loviturile lor furioase, convulsiunile reptilei nu conteniră decât după un pătrar de ceas. Când fu întins în toată lungimea lui, măsurătoarea arată aproape doi metri; grosimea era cât mâna. Era de o coloare fumurie, cu pete roşii şi verzi pe laturi, în toată înfăţişarea lui înflorită, se vădea un venin ucigător.

Drumul printre stâncării şi şerpi urmă astfel multă vreme. Caii umblau greu, oamenii trebuiră să descalece. Cu toată truda, popasul trebuia împins cu mult mai departe şi cu mult mai târziu decât ora obişnuită; oprirea în acele regiuni dezolate şi lugubre apărea ca imposibilă. Ori încotro îşi întorcea călătorul privirea, nu zărea nici sclipire de apă, nici iarbă. Şi iarba, şi apa, totuşi, trebuiau

găsite înainte de căderea nopţii.

Îndată ce calea deveni mai puţin grea, caravana încălecă. După un galop de două ceasuri, se arătară pâlcuri de iarbă, amestecate cu nişte spinării înflorite galben şi roş, semănând cu răsura.

Umblând aşa cu grăbire înainte, călătorii trecură într-o vale. Când fulgerările argintii ale apei clipiră, mongolii dădură semne şi sunete de mare bucurie, caii ciuliră urechile şi pufniră cu plăcere spre smocurile cu iarbă bogată, care căptuşesc vălceaua. Călăuzii cotiră în lunca de la malul râului. Era o apă limpede de douăzeci de metri lăţime şi doi ori trei adâncime. Însoţitorii kalkha nu-i cunoşteau numele; nu ştiau de unde vine şi încotro se duce. Era o apă de la dumnezeu. Binecuvântat fie numele lui! Şi oameni şi cai se repeziră în valuri, potolindu-şi de-a valma setea şi arşiţa. Popasul a fost dintre cele mai plăcute şi noaptea tihnită, după ce Ciuk-a-boi a luat toate măsurile de pază.

A doua zi, asupra râului plutea o pâclă deasă, care, încet-încet, se risipi străpunsă de razele soarelui, ceea ce vestea o zi de mare zăpuşeală. Aici, însoţitorii kalkha rămaseră pe loc, ca să se întoarcă înapoi la aulul lor. Se închinară în faţa europeanului, luându-şi rămas-bun şi poftindu-i multă sănătate. Atkinson le mulţămi şi rămase un timp privindu-i cum se duc. Erau nişte oameni cumsecade şi vrednici, care stătuseră la datorie neîntrerupt şi se dovediseră destoinici şi devotaţi în noaptea de primejdie, cu lupii. Europeanul simţea pentru ei un regret sincer. Îi fuseseră un timp tovarăşi şi prietini; n-avea să-i mai vadă niciodată!

Tovarăşii rămaşi trebuiau să-l însoţească şi să-l călăuzească înainte, în căutarea râului Giabakan, despre care nu auziseră şi pe care nu-l cunoşteau. Cu ajutorul lui Alah şi mai ales al hărţilor europeanului, după câteva zile, străbătură cu bine într-o vale largă unde curgea acea apă, cu acel nume. După situaţie şi orientări, nu se

putea să fie alta. Atkinson o recunoscu şi porunci popas.

Se aflau acum pe ţărmul unei ape adînci, care curgea lin. Lăţimea el era de două sute de metri. Trei dintre însoţitori, fără să se odihnească, porniră numaidecât după vânat. Locurile erau singuratice; nu găsiră nimic. Oamenii trebuiră să se mulţămească cu foarte puţin; în schimb, caii aveau din bielşug iarbă grasă. Cum veni noaptea, fură luate toate măsurile împotriva fiarelor, căci, după cât afirmaseră însoţitorii kalkha, în aceste părţi mai cu samă hălăduiau lupii.

Noaptea se petrecu liniştită. A doua zi dimineaţă, pe o vreme frumoasă, Ciuk-a-boi căută vad, după care, cu chibzuită rânduială, oameni şi boclucuri trecură pe celălalt mal. Armele, hainele şi hârtiile europeanului, îndeosebi, avură parte de grijă deosebită; kalmucii le purtară în creştetul capului.

După ce toată lumea fu de partea cealaltă, se făcură pregătiri de alt drum. Aveau a străbate un şes înfricoşat prin pustietatea lui, ca să poată ajunge cătră ţinutul unde, după hărţile lui Atkinson, trebuiau să se găsească masivele munţilor Altai. Şesul acela de seceta şi nisip era o parte din deşertul Sarkha, şi el, la rândul lui, secţiune din nesfârşita pustie Gobi. În toată întinderea nu mai creştea iarbă; numai planta numită salsola însemna, circular, malurile bălţilor sărate, colorându-le cu portocaliu ori roş. Văzute de departe, bălţile acestea aveau o înfăţişare dintre cele mai curioase. Fulgerările sării cristalizate în care se răsfrâng florile roşii de salsola iau a răsăritul şi asfinţitul soarelui, aspecte de diamante şi rubine încrustate într-un juvaer somptuos..

O tăcere solemnă stăpâneşte aceste vaste câmpii aride, în care nu pot vieţui nici oameni, nici patrupede, nici paseri. Nici cel mai mic sunet nu clinteşte tăcerea de moarte care planează perpetuu asupra acestui sol calcinat.

Tăcerea pădurii e cu totul altceva; e vie, plină de

mişcări tainice şi de murmure; e cântec, zbor, pas furişat. Aici era moarte totală. În tot cursul unei zile întregi călătorii nu observară nimic care sa poată adăposti ori hrăni o pasere sau o căprioară. Cu mare greutate cazacii şi kalrnucii putură strânge puţine spinării firave pentru focul de popas, în amurg. Într-asemenea loc nu mai aveau nevoie nici de măsuri de pază împotriva fiarelor. Petrecură noaptea în linişte, cufundaţi subt întuneric, în lugubra neclintire a întinderilor. Şi a doua zi trecură mai departe, căutând ceasuri după ceasuri un ostrov de verdeaţă. Umblând aşa pe lângă mlaştini acoperite de papură, pe lângă movile multe de nisip semănând cu gorganele, ajunseră la nişte bălţi fără ţărmuri. Acolo Atkinson, pe când schiţa priveliştea, fu martor al formării unui uragan pe zarea dreaptă a pustiei. Cum observară la orizont semnele tulburi, cazacii şi Ciuk-a-boi se grăbiră să pună la adăpost caii în dosul unei perdele de stuf. Doi dintre călăuzi rămaseră lângă călător.

Vijelia sosea cu o repeziciune înfricoşată, zvârlind valuri de nisip în spaţiu şi prăvălind stufăriile şi trestiile. Pe baltă venea împotriva spectatorului uimit o linie lungă de val, încovoiată ca un grumaz. Când acea linie albă fu la jumătate de kilometru, Atkinson începu să-i audă mugetul; kalrnucii care rămăseseră cu el începură să strige, rugându-l să treacă numaidecât la adăpost din faţa primejdiei. Luându-l cu desenuri cu tot, îl duseră în desul perdelei de stuf. Abia ajunsese la ceilalţi tovarăşi călătorul, şi vârtejul sosi ca un trăsnet, detunând pământul şi prăvălind vegetaţia. Cum trecu în nisip, ridică până la cer o pâlnie de pulbere cu un horcăit enorm.

Trecerea fenomenului nu ţinu mai mult de un sfert de ceas. Întinderile căzură iară în liniştea lor sinistră.

În asemenea clipe de deslănţuire a elementelor, primejdia e să fii surprins în loc deschis. Uneori, în acele ţinuturi, tornada porneşte din râpile munţilor şi se

desfăşoară încet, măcinând spaţii circulare cam de un kilometru, sorbind în pâlnia ei şi revărsând în laturi tot ce întâlneşte. Fuga ei în stepă e ca a unui cal în galopul cel mare. Toate animalele, fie sălbatice, fie domestice, fug înfricoşate din calea ei. Orice fiinţă vie, prinsă, e spulberată, bătută şi ucisă.

Caravana şi-a mai urmat astfel drumul prin pustie încă două zile. După popasul nopţii a doua, zorile trandafirii ale dimineţii vestiră o zi frumoasă, cu soare strălucitor. Atkinson văzu pe cazaci şi pe kalmuci foarte ocupaţi cu pregătirea şi curăţirea puştilor.

— Am intrat într-un ţinut mai prielnic, vesti vesel Ciuk-a-boi, astăzi pregătim măriei tale vânătoare.

Mâncarea de dimineaţă fu repede consumată. Patru oameni rămaseră la popas cu două carabine, pentru împrejurarea că s-ar produce un atac al kirghizilor. Şase dintre ceilalţi oameni ai escortei întovărăşiră pe Atkinson, înconjurând locurile. Al şaptelea, un kirghiz, purta arma cu două ţevi a englezului.

Soarele se ridicase pe cer de două suliţi. Cazacii erau într-o vale, pe urmele mistreţilor, descoperite de ei încă din zori. Dincolo de aceste urme, se încurcau spinării mărunte şi ierburi înalte. Îndată ce vânătorii intrară cu caii în acea desime, mistreţii zvâcniră din vetrele lor: ierburile şi spinăriile ondulau şi se scuturau la trecerea lor; în curînd sălbăticiunile ieşiră într-un spaţiu curat. Îndată ce-i văzură descoperiţi, vânătorii îşi grăbiră caii şi îşi gătiră puştile.

Fugeau în frunte, la două sute de metri depărtare, două fiare uriaşe cn părul negre-cenuşii. După locul gol, urmau alte tufe de spinării. Câtva timp, urmăritorii pierdură iarăşi din vedere vânatul. Un kalmuk, ducându-şi calul în galop oblic, descoperi iar mistreţii cei mari dincolo de un rând de tufari şi dădu semn. Ceilalţi vânători puseră pinteni, siliră caii, până ce se apropiară la cincizeci de metri. Atkinson şi un cazac săriră din şa.

După ce traseră câte un foc, băgară de samă că una dintre dihănii fusese atinsă.

Pe când călătorul european şi cazacul îşi încărcau puştile, ceilalţi oameni ai escortei traseră şi ei focuri. Atkinson şi soţul său, iarăşi călări, luară urma mistreţului rănit. O vreme, ambele sălbătăciuni fugiseră împreună; acuma se despărţiseră. Una luase în lung malul râului, alungată de doi cazaci; unul trăsese iarăşi un foc asupra ei. Cealaltă se repezise oblic într-un teren deschis şi tare; călătorul englez dădu drumul calului cu cea mai mare vigoare, până ce o ajunse. Era zbârlită, furioasă şi clefăia spumă. În acea clipă, unul dintre cazaci îi trimese iar un glonţ, care o atinse fără a o opri. Atingându-şi calul cu cravaşa, Atkinson o ocoli, ieşindu-i în coastă, la douăzeci de paşi. Cum dihania slăbea gâfâind, călăreţul trecu înainte şi o luă în ţel, ochind asupra capului. Nici de data asta, fiara nu căzu; glontele îi intrase în grumaz şi o sili numai să se oprească o clipă. Atkinson îşi trecu puşca în spate şi trase un pistol de la cobur, galopând în stânga fiarei şi paralel cu ea.

Fiind bun trăgător cu pistolul, englezul îşi purtă calul până la şapte-opt paşi de mistreţ. Atunci îi trimese un glonte, care nu nemeri. Reluându-şi galopul, îi trimese al doilea glonte de pistol, care lovi; mistreţul şovăi o clipă, apoi se prăbuşi; un cazac şi un kalmuk veniră asupra lui imediat

Atkinson descălecă şi el şi cercetă ultima lovitură. Glontele lovise deasupra ochiului, lângă tâmplă. Era un mistreţ de o mărime respectabilă. Cazacul îi preţelui cam de noua puduri, deci aproape o sută cincizeci de kilograme. Colţi lungi şi ageri ca nişte cuţite puteau fi arme teribile împotriva omului ori a calului.

Un om din escorta se întoarse la popas ca să aducă cal şi targa, în vremea asta Ciuk-a-boi şi alţi cazaci doborau celălalt mistreţ cu mult mai mare şi mai fioros decât primul. Vânătorii se întoarseră la popas cu îndoitul lor

trofeu şi cu mare bucurie.

Vânătoarea aceasta luase o parte din zi; caii aveau nevoie de odihnă înainte de a străbate o altă distanţă. Cât animalele şi o parte din oameni rămaseră la foc, înainte de prânz, Atkinson hotărî să urce o colină, spre a avea priveliştea locurilor mai îndepărtate. Întovărăşit de Ciuk-a-boi şi un cazac, urcă în susul văii, care se îngusta, şi, de pe o înălţime, putu să-şi dea sama că ultimele valuri ale Altailor se pierdeau tot mai scăzute în imensitatea deşertului Gobi. Cătră apus, la o distanţă mare, se ridica în cer un stâlp de fum,

— Poate să fie, în acea latură, o tabăra de kirghizi? se întrebă călătorul. Ţinuturile lor, după cât avea informaţii, sunt cu mult mai la asfinţit.

Nici triburi kalkha nu sunt în acea direcţie. Totuşi, trebuie să fie cineva.

— Să ne apropiem într-acolo, dă sfat Ciuk-a-boi. În părţile acestea trebuie să fim cu grijă; nomazii de aici n-au nume bun.

Urmând creasta colinelor şi priveghind câmpia în care se desluşeau acum mai bine focuri apropiate de popas, Atkinson şi tovarăşii săi dădură peste o potecă bătută, drum de caravane prin deşert. Deci locul era al unui popas. Ciuk-a-boi privi multă vreme în direcţia lui.

Din locul înalt unde se găsea, Atkinson avea perspectiva spre Ilka-Aral-Noor, întindere de ape care scânteiau în lumina asfinţitului. Alt lac de o întindere considerabilă se deschidea dincolo de vetrele caravanei. Pe când coborau, ca să se întoarcă la tabără, Ciuk-a-boi îşi dădu părerea:

— Acolo e popas de caravană, dar poate să fie şi popas de nomazi. Unde umblă caravanele, umblă şi nomazii; ei sunt ca lupii acestor locuri; despre isprăvile lor se aude până departe. Deci, cum am văzut noi acel fum de popas, au putut să bage de samă şi alţii fumul popasului nostru. Trebuie să fim cu grijă asupra cailor; să-i dăm în

hrană cu pază de oameni, să-i ţinem lânga noi în vremea nopţii şi să fim cu carabinele încărcate. Dacă rămânem fără cai în aceste singurătăţi, nu mai avem nicio putere şi suntem în mâinile lotrilor.

Doi cercetaşi cazaci au trecut înainte ca să aleagă un loc potrivit pentru tabăra de noapte. Însoţitorii călătorului au fost cu grijă tot timpul; dar zorii zilei au luminat din nou liniştea împietrită a locurilor. Cercetându-şi hărţile, Atkinson hotărî încă două zile de drum către sud. După aceste două etape, trebuia să cotească la vest, ca să ajungă la ţărmul unui râu numit Urangur; de aici şi-ar fi făcut intrarea în pustiul Gobi, pe la nord de lanţul munţilor Sian-Şan. Acest lanţ e cel mai înalt al Asiei centrale; pe axa lui se ridică în cer înspăimântătorul masiv Bogda-Oola şi crestele vulcanice Pe-Şan şi Ho-Teu. Aceste trei erau ţinta excursiei lui Atkinson în acele lugubre regiuni.

Călătorul ştia că grija pe care o exprimase Ciuk-a-boi în preajma acelor focuri singuratice de caravană era cu totul îndreptăţită. Primejdiile unor întâlniri cu bandiţii erau tot aşa de prevăzute de el ca şi celelalte greutăţi fără număr şi trude tară sfârşit prin care trecea: Insă era hotărât să biruiască totul ca să cunoască ceea ce încă nu văzuse nimeni şi să lămurească, pentru lumea civilizaţi, unele nedumeriri geografice.

## TATARIA CHINEZEASCA, CUIBUL INVAZIILOR. VULCANII. TRIBURILE DE KIRGHIZI. SULTANI ŞI BANDIŢI.

Ţinutul părea din ce în ce mai sterp, pe măsură ce Atkinson şi soţii săi înaintau spre miazăzi. Nu mai întâlneau verdeaţă decât în vălcelele înguste, şi acolo nu era decât o iarbă scurtă şi sărăcăcioasă. Din când în când descopereau câte un pârau cu apă puţină: erau

singurele locuri bune de popas şi hodină. Ceasuri multe şi zile după zile se petrecură astfel străbătând aceleaşi locuri goale, suind aceleaşi coline, coborând aceleaşi văi: monotonie şi tristeţe, după monotonie şi tristeţe. Câteodată un accident mai înalt de teren îngăduia exploratorului să-şi întindă privirea în lungul deşertului Sarkha, asupra nisipurilor galbene, a gorganelor roşcate şi dunelor cenuşii.

În sfârşit, într-un timp, a cărui măsură devenea aproape indiferenta, călătorii ajunseră la râul Giabakan. De departe încă, sinuozităţile lui desemnau în întindere o îndoită linie neagră: vegetaţia malurilor. La est de această întâlnire cu apa Giabakan, se întinde Gobi cu ondulaţiile-i fără număr şi fără sfârşit, pierzându-se în depărtări nemăsurate subt o pâclă albastră. Înspre sud apărură lui Atkinson ţancurile ninse ale lui Sian-Şan stăpânite din cerul înalt de Bogda-Oola. Între aceste mase gigantice de piatră, care barau orizontul, se aflau şi piscurile vulcanice Ho-Ceu şi Turfan, însă, între sute şi mii de piscuri, numai fumul şi flacăra, între gheţuri şi omături, ar fi putut semnala punctele active. Deasupra înfricoşatelor înălţimi, cerul era de un siniliu curat şi dulce.

În timp ce caravana cobora în stepă, europeanul avu din nou viziunea trecutului, cu seriile lui de hoarde, care se scurseseră prin vastul pustiu Gobi, către Apusul nostru. Revărsări periodice de mulţimi, ca revărsări de potopuri, ca revărsări de vulcan. Istoricii chinezi povestesc despre o izbucnire grozavă a piscurilor Sian-Şan acum două mii de ani. Focurile craterelor luminau fuga seminţiilor Hiongnu, prigonite spre apus de armiile generalului chinez Teon-Hian. Pe când nomazii fugeau revărsându-se în pustia Gobi, craterele, zic istoricii, aruncau în cer şuvoaie de piatră topită, care se învolburau apoi în fluvii înflăcărate prin râpele munţilor, luminând depărtarea pustiei.

Pe când Atkinson sta privind în pragul acelor locuri, pe care le observase nu cu multe săptămâni înainte de pe culmile munţilor, unul dintre cazaci se apropie şi-i atrase atenţia asupra unei coloane drepte de fum, care se ridica spre cer la o mare distanţă înspre asfinţit. Atkinson se întoarse ca să observe.

Nu se putea să fie acolo decât o tabără de kirghizi. Dacă vedea călătorul focurile lor, însemna că şi kirghizii puteau să observe fumul unui popas străin. Sfatul lui Ciuk-a-boi devenea iar o poruncă. Deci caii fură puşi subt pază cât statură la păşune; în vremea nopţii fură aduşi aproape de foc, şi străji, cu arma gata, fură rânduite.

— Caii şi puştile, caii şi puştile, repeta Ciuk-a-boi, râzând către englez. Fără cai mai ales, nu mai avem nicio putere.

Dar şi noaptea aceasta se petrecu în linişte. Stând întins pe teltie, cu capul pe şa, Atkinson se trezi din somnul adânc tocmai în clipa când o linie de sânge scrijela zarea răsăritului. Incet-încet lumina crescu şi lucirea ei se întinse asupra împrejurimilor, descoperind dintr-o dată, la o depărtare de douăzeci ori treizeci de kilometri înspre sud, o apariţie care nu fusese vizibilă în ajun la înserat. Era un munte în formă de dom; rotunzimile lui aveau sclipiri de juvaer.

Călătorul hotărî să cerceteze deaproape locul. Părăsind popasul, Atkinson călări în direcţia domului până ce ajunse la nişte râpi prăpăstioase. Intrând printr-una din aceste râpi ca într-un coridor, exploratorul ajunse la muntele emisferic, care-i aţâţase curiozitatea.

La poalele lui, luând numai trei oameni din escortă, îşi începu cercetările.

Într-una din râpile coastei zări curgere de lavă, cu rupturi şi ascuţişuri. În boldurile acelei roci, abia se puteau tine oamenii pe picioare. Toată această masă vulcanică de coloare neagră, amestecata cu un cenuşiu-purpuriu, ieşise cândva din domul vulcanic în stare

lichidă; presiunea lăuntrică o împinsese afară în forma unui bulbuc enorm. Răcirea o crăpase în toate sensurile, cu oarecare regularitate însă. După cercetările lui Atkinson, natura rocii era bazaltică. Călătorul culese şi câteva probe de cristale verzui de olivine

Domul acesta părea a fi un embrion vulcanic. Focul lăuntric răsuflase şi aici, dar izbucnirea principală fusese în altă parte. De sus, călătorul văzu, la o depărtare de alţi douăzeci şi cinci, treizeci de kilometri spre sud, încă o formaţie geologică identică. Călărind într-acolo cu escorta sa. Atkinson descoperi un aul, între câteva coline joase.

Călătorii deodată se văzură împresuraţi de herghelii enorme de cai şi cămile. Păstori kirghizi călări făceau paza, având fiecare la şa baltagul de război. Împotriva cui aveau a se apăra? Cu cine aveau a lupta, căci erau singuri în acea imensitate?

Ciuk-a-boi puse întrebările de rigoare; păstorii arătară poteca spre aul. Unul din ei îşi repezi calul în galop, ca să dea de ştire stăpânului. Străinii fuseseră văzuţi cu arme.

În câteva minute, Atkinson zări aulul, în fundul unei vâlcele, la malul pârâului. Cam la un kilometru de iurte, se desfăcea un lac. De o parte a acestei ape se ridicau stufării; de alta o păşune, pe care erau împrăştiate de oi şi capre. Dinspre aul veniră întru întâmpinare câţiva călăreţi cu înfăţişare, după cât se vedea, paşnică. Când aceşti călăreţi fură aproape, opriră. Unul din ei îşi împinse calul cătră Atkinson şi întinse mâna până ce atinse pieptul străinului, rostind o singură vorbă:

— Aman!

— Aman! răspunse călătorul, punând şi el mâna pe pieptul kirghizulni.

Porniră cătră aul. Dintr-o dată se iscase într-acolo o mare mişcare. Doi călăreţi fugeau în goana cailor. Alţii ieşiseră în fugă pe costişă ca să strângă spinării şi ciulini. Alţii se încrucişau în toate sensurile printre iurte.

Cei care ieşiseră întru întâmpinare călăuziră pe străin până la un cort mare, la intrarea căruia era înfiptă în pământ o suliţă. În boldul ei fâlfâia o coamă de cal. Lângă acest semn al stăpânirii stătea un bărbat cu înfăţişarea respectabilă. Păşind înainte, apucă frâul calului lui Atkinson, apoi îi întinse mâna, ajutându-l să descalece şi-l pofti în iurtă. Numele acestui şef kirghiz era Baspasihan-sultan.

— Poftesc bun sosit în cortul meu, se închină el către european.

Era un om nalt, cu obrazul rumăn, înveşmântat cu un halat de catifea neagra, mărginit cu blăniţă de zibelină. Mitocul îi era încins cu un şal roşu ca sângele; avea în cap o cuşmă roşie conică, cu zagara de coadă de vulpe şi împodobită cu o pană de buhă. Acest din urmă semn era dovadă că Baspasihian era coborâtor din vestitul Ghinghis- han.

Pe pământ, în iurtă, era aşternut un covor de Buhara. Atkinson fu poftit să se aşeze. În faţa lui luă loc sultanul.

Atkinson îl pofti alături. Înălţimea sa veni alături, cu evidentă satisfacţie.

După câteva clipe, doi băieţi intrară în cort, aducând ceai şi fructe. Amîndoi erau îmbrăcaţi cu halate de matasă în dungi, purtau în cap cuşme de blană de vulpe şi erau încinşi cu şaluri verzi. Erau feciorii sultanului. Sultana nu era în aul; se afla dusă într-o vizită, la un alt şef, la depărtare de două zile.

Iurta era toarte largă. Într-o parte, perdele de matasă închideau iatacul, unde nu se vedea niciun fel de pat. Lângă perdele sta un bercut, vultur enorm, înlănţuit pe stativa lui, în tovărăşia unui şoim. Cei care intrau în iurtă, ca să aducă ceva ori să întrebe ceva, se ţineau la o distanţă potrivită de acel vultur. În partea cealaltă a cortului, într-un fel de staul strâmt, erau închişi doi cai şi doi miei. Îndărătul locului unde sta musafirul european, se găseau clădite lăzi şi covoare de Buhara şi lângă el

burduful de kurmis, îngrijii acoperit cu un voilok.

Îndată după copii, se grămădiseră de la intrare până la covor vreo opt ori zece kirghizi, care observau cu o adâncă atenţie cea mai mică mişcare a tui Atkinson. De asemenea afară, lângă perdelele de la intrare, se îmbulziră multe femei spionând pe străin, cu ochii lor mici şi negri.

Sfatul începu între sultan, Ciuk-a-boi şi unul dintre cazaci. După privirile pe care Baspasihan le întorcea mereu asupra englezului, scrutându-l. Se putea înţelege lesne care le era miezul conversaţiei.

Mai întâi erau acele părţi de îmbrăcăminte aşa de deosebite, nemaiauzite şi nemaivăzute: o pălărie de pâslă cu nişte streşini aşa de largi, nişte cizme până peste genunchi, jacheta de vânătoare cu croiala aşa de ciudată. Al doilea şi mai ales se vedeau la centura străinului pistoalele.

Ce erau acelea? Ce se putea face cu asemenea jucării?

— Sultanul doreşte să pipăie pistoalele, lămuri Ciuk-a-boi După aceea ar pofti să afle ce se poate face cu ele.

Atkinson scoase mai întâi capsele, după aceea prezintă măriei sale pistoalele.

Sultanul le pipăi atent; le cercetă oţelele; se uită în ţevi.

— Ce se poate face cu ele?

— Europeanul se slujeşte de ele ca de o puşcă, lămuri Ciuk-a-boi.

— Aş! nu se poate. Asemenea ţevi scurte nu pot face mare lucru. Scuipă gloanţele la cîţiva paşi.

— Poate înălţimea ta pofteşti să vezi ce face englezul cu asemenea jucării? întrebă Ciuk.

— Poftesc. Să se aducă un ied şi să fie aşezat la douăzeci de paşi.

Dorinţa lui Baspasihan fu comunicată călătorului.

Atkinson refuză iedul. Ideea lui era că pistoalele trebuiau să producă un argument mult mai serios şi mai

puternic în favoarea lui, în mijlocul unor hoarde fără frâu şi lege. Deci trase o foaie din carnetul sau şi-i făcu un semn la mijloc, trecând-o unui cazac din escortă. Acesta, înţelegând ce trebuia să facă, aduse im băţ, il despică la un capăt, aşeză foaia cu semnul în despicătură şi se duse să înfigă băţul la oarecare distanţă.

Sultanul ieşi din cort, urmat de toată suita lui.

Atkinson se aşeză la cincisprezece paşi de ţintă, armă unul din pistoale, şi străpunse foaia de hârtie prin semn.

Baspasihan zâmbi cu îndoială. Oamenii lui zîmbiră de asemenea. Nu se putea să fie la mijloc decât o boscărie. Cazacul a împuns cu degetul peticul de hârtie.

— Poftesc să mai văd o dată pe oaspetele nostru ţintind în altceva, zise el.

Dădu o poruncă. Unul dintre feciorii lui intră în cort şi aduse numai decât o cupă chinezească de lemn. Sultanul singur se duse s-o aşeze în vârful băţului, pe urmă veni satisfăcut lângă Atkinson, poftindu-l printr-un gest să tragă iar.

Atkinson trase în clipă, străpungând cupa. Lovitura lui cercetată cu cea mai mare atenţie şi mirare. Unii dintre kirghizi clătinau capetele semnificativ; alţii întorceau ochii spre european cu un spor de respect. Baspasihan îşi păstră pentru el însuşi reflecţiile.

Şi Atkinson observa destul de atent tot ce se petrece în juru-i. Câţiva flăcăi atletici şi îndrăzneţi îl spionau de la distanţă. O oaie canara, adică stearpă şi grasă, fusese tăiată şi fierbea într-un cazan la unul din corturi. Ritualul primirii de oaspeţi se executa deci după tradiţiile străvechi; călătorul însă avea cunoştinţă că se afla în mijlocul unor triburi care inspirau groaza în toate vecinătăţile. Erau oameni în afară de lege, în plină revoltă contra autorităţii chineze.

Atkinson îşi reîncărcă pistolul.

Atmosfera era însă paşnică, cel puţin în aparenţă, şi cina era aproape gata. Doi bucătari cu braţe

muşchiuloase culegeau spuma de pe cazanul care clocotea. Alte preparative aveau loc; bărbaţi şi femei se adunau în vederea ospăţului.

Un asemenea eveniment e o raritate pentru un musafir străin. De aceea Atkinson îşi ascuţea mai mult atenţia decât dinţii. Un covor fu întins la intrarea iurtei. Baspasihan pofti pe oaspete să se aşeze jos după moda orientală. Se aşeză şi el alături. În faţă rămase un spaţiu gol, după aceea bătrânii şi notabilii se rânduiră în cerc. Nefiind loc pentru toţi, bărbaţii luară loc în primul rând, după aceea se grămădeau băieţii; după feciori, femeile şi fetele. În sfârşit, între picioarele acestora din urmă se îmbulzeau câini cu un interes şi o poftă tot aşa de mare ca şi a oamenilor. Când toată lumea fu aşezată şi toate ale ospăţului gata, doi slujitori intrară în interiorul cercului, purtând un fel de oală cu capac şi gurgui, în care era apă caldă. Sultanul întinse mâinile, Atkinson făcu la fel; slujitorii vărsară apă. Lipsea prosopul; fiecare musafir trebuia să aibă pe al său. Toţi bărbaţii fură slujiţi într-acest fel, de la cel mai de samă până la cel mai umilit slujitor. Numai femeile şi fetele fură lăsate să se spele singure pe mâini, cum or şti şi cum or putea.

După spălatul mâinilor, bucătarii aduseră vase, din care ieşea un abur des; erau nişte treuci lungi de lemn. Una din aceste treuci fu pusă dinaintea sa şi a sultanului, plină cu bucăţi de oaie şi orez fiert.

Oaspeţii traseră cuţitele din teacă; ei nu simţeau nevoie, ca europeanul, de arfurii şi tacâmuri. Sultanul alese din grămada de cărnuri o bucată, care părea mai mare, o puse în mâna lui Atkinson, după aceea scoase şi pentru înălţimea sa una.

La acest semnal, toate mâinile celor de faţă, care puteau ajunge, se cufundară în treuci. Bărbaţii din frunte, care rupeau cei dintâi cu dinţii bucăţile alese, aveau îndatorirea să lase pe alţii să isprăvească ce începuseră ei, deci treceau bucăţile lor către cei care aşteptau

îndărăt. Aceştia muşcau şi ei o dată ori de două ori şi treceau şi ei bucăţile în rândul al treilea, unde erau băieţi; de la băieţi, oasele aproape dezgolite treceau la femei şi copii; după ce erau cu asprime roase până la cea din urmă fibră, în sfârşit, le primeau cânii, care se înghesuiau şi se băteau printre picioarele cinstiţilor musafiri.

Când ospăţul ora în toi, Atkinson bagă de samă trei copii goi, care se furişaseră în dosul sultanului, pe când acesta privea la ce se petrece: în cercul din faţa sa. Privirile lor ascuţite pândiră cel mai potrivit moment, când sultanul nu-i putea observa. Atunci îşi cufundară braţele în treuci şi apucară o bucată de carne, după care, tot pe furiş, cum veniseră, se retraseră într-un cotlon ca s-o sfâşie cu dinţi lacomi. După ce isprăviră, se întoarseră iarăşi, repetându-şi în aceiaşi chip isprava. Dincolo de cercul femeilor, un băietei de patru ani, cu un ciolan mare în mână, se lupta cu mare vrednicie împotriva asaltului cânilor, ca să păstreze numai pentru sine prada. Cânii lătrau în juru-i; pe cei mai îndrăzneţi el îi pălea cu osul peste bot, apoi muşca din sfârcuri cu grăbire.

În foarte puţină vreme, treucile rămaseră goale. După ce se isprăvi astfel carnea cu orez, între comeseni începură a circula oale enorme pline de zamă. Kirghizii sorbeau cu mare plăcere din ele şi le treceau din mână în mână. În sfârşit, slujitorii aduseră iar apă de spălat, şi, după ce fiecare îşi clăţi mâinile, toţi se ridicară ca să se duca la treburile lor.

Sultanul îşi exprimă cătră Ciuk-a-boi dorinţa să vadă carabinele europeanului. Trei oameni, la porunca lui, le aduseră. Atkinson porunci cazacilor să le încarce, apoi pofti pe kirghizi să tragă într-o ţintă aşezată la şaizeci de paşi depărtare.

Trei dintre kirghizi traseră câte două focuri, fără să nimerească. După ce carabinele fură din nou încărcate,

se apropiară de ţintă la o distanţa mai mică. Atunci unul din ei nimeri, ceea ce produse senzaţie şi bucurie…

Ciuk-a-boi şi un cazac traseră şi ei de la şaizeci de paşi şi nimeriră centru. La porunca lui Atkinson, unul dintre cazaci strămuta ţinta la o depărtare întreită – cam la o sută cincizeci de metri. Distanţa aceasta miră nespus pe sultan şi pe kirghizii de faţă.

Când europeanul străpunse ţinta, nomazii se priviră cu o uimire nespusă, în aceiaşi timp pentru asemenea arme şi asemenea trăgător. Tocmai asta dorea şi călătorul.

înţelegând că musafirul său are intenţia să plece a doua zi, Baspasihan îşi exprimă dorinţa să-l întovărăşească până la aulul vecin, la o zi de umblet depărtare.

De asemenea, explica Ciuk-a-boi lui Atkinson, sultanul doreşte să arte musafirului său cum se face în acele ţinuturi vânătoarea cu vulturul negru care se chiamă berkut. Locurile erau bogate în vânat de tot felul. Pe lângă cerbi, mufloni şi căprioare, sunt şi mulţi mistreţi, şi Baspasihan ar voi să vadă pe musafirul său trăgând asupra unei asemenea sălbătăciuni cu carabina. Deci, din drumul lor către aulul vecin, se vor opri un răstimp pentru asemenea petrecere.

Seara, înainte de culcare, sultanul îşi mai exprimă o dorinţă.

— Baspasihan, explica Ciuk-a-boi, se roagă de stăpânul nostru ca să îngăduie a fi întovărăşit mai departe de aulul vecin de doi kirghizi, oameni de-ai săi, până la sultan Sabek, unde avea a se duce stăpânul european. Sultan Sabek e un prietin al lui Baspasihan şi Baspasihan i-a promis să-i trimeată un harmăsar frumos, de mare preţ. Nu-i mai bun prilej decât acum pentru a face să ajungă în bună stare harmăsarul de preţ la sullan Sabek, printre primejdiile pustiei.

Ceea ce dovedeşte, adăogea zâmbind Ciuk-a-boi.. că războinicii de aici au dobândit mare încredere în armele

lui Atkinson şi mai cu samă că se tem de ele.

Călătorul adormi adînc în cortul sultanului, pe piei de oaie.

În zori de ziuă, toată lumea era în picioare. Se făceau pregătirile de plecare; caii erau înhămaţi; mâncarea de dimineaţă gata.

Se aduse pentru Atkinson un cal al sultanului. Era un admirabil animal murg, care rodea cu nelinişte zăbalele englezeşti, care îi fuseseră puse cu acest prilej. Şi ceilalţi soţi ai lui Atkinson încălecau cai din grajdul sultanului kirghiz. Caii caravanei fuseseră trimişi înainte la aulul vecin, cu oameni ai lui Baspasihan şi cu trei din kalmucii escortei.

Când toţi fură călări, europeanul avu timpul şi plăcerea să examineze pe cei din juru-i. Confortul acelor kirghizi, în ceea ce priveşte mesele mai ales, era destul de mediocru; însă caii lor, deşi nu erau ţinuţi în grajduri luxoase, se dovedeau fără păreche. Atkinson fu silit de asemenea să admire felul cum sultanul şi fiii săi se ţineau în şa. Cel mai mare dintre tinerii prinţi purta şoimul – pentru vânatul-pană. Vulturul cel mare negru, pentru vânatul-par, era purtat de un slujitor Kirghiz tot călare. Berkutul se arăta liniştit în lanţugul şi cu coiful lui; alţi doi călăreţi, de o parte şi de alta, îl supravegheau totuşi. În preajma sultanului erau alţi trei slujitori, vânători ai săi, înarmaţi cu carabine. Suita era completată de vreo douăzeci de kirghizi îmbrăcaţi cu halate de colori vii. Unii purtau baltagul de luptă. Înfăţişarea alaiului era dintre cele mai pitoreşti.

Cei trei vânători ai sultanului apucară în direcţia răsăritului, ca avangardă a vânătoarei. Urmau Atkinson şi Baspasihan, după aceea fiii sultanului şi cei trei kirghizi cu berkutul. Veneau ceilalţi, şi escorta se încheia cu doi cazaci ai exploratorului.

După trei ceasuri de umblet, ajunseră la o baltă cu tufărişuri şi stufuri dese, unde se ştia că se găseşte

vânat.

Într-adevăr, câţiva cerbi mari ieşiră dintr-un tufiş de trestii, la o depărtare de trei sute de metri de vânători.

Într-o clipă berkutul fu eliberat de lănţug şi de căpăstrul coifului. Aruncându-se de pe stativa lui, îşi luă zborul, ridicându-se în rotocoale deasupra capetelor noastre. Părea că încă n-a luat cunoştinţă despre cerbi şi plutea în văzduh la o mare înălţime. Deodată, câteva clipe, păru că şi-a contenit zborul şi stătu neclintit în spaţiu; vâsli de câteva ori din aripi, apoi căzu asupra prăzii cu o iuţeală fulgerătoare, sfârtecând cu freamăt văzduhul.

Paznicii berkutului îşi puseră caii în galop, în direcţia atacului. Atkinson îşi îndemnă şi el calul cu cravaşa, punându-i pinteni, şi-i ajunse din urmă. Când se apropie la două sute de metri, putu vedea pe vultur cum loveşte pe unul din cerbi. Animalul nu mai putu face decât un salt şi căzu. Berkutul îi apucase cu o ghiară gâtul, cu cealaltă şoldul, şi-şi înfipse clonţul în coastă, scurmând ca să-i smulgă ficatul. Kirghizul care-l stăpânea sări din şa, îi aruncă în cap căpăstrul şi-l cuprinse cu lănţugul de picioare, trăgându-l fără multă greutate la o parte. După aceea se sui iar călare şi-l primi pe stativa, de la însoţitorii sai. Astfel era gata pentru altă ispravă.

Când se face vânătoare cu berkut, kirghizii nu iau cu dânşii copoi. Atkinson mai află că vulturul acela negru e în stare să atace şi să doboare lupul. Într-acelaşi chip se vânează în locurile acelea foarte multe vulpi, de asemenea căprioare şi alte soiuri de sălbăticiuni.

La oarecare depărtare de locul unde căzuse cerbul, fu semnalat un cârd de antilope mici, care păşteau în şes. Berkutul se înălţa iarăşi în văzduh, pluti şi căzu ca un trăsnet. Antilopa prinsă era moartă

Înainte de a ajunge călăreţii. Niciun vânat nu scapă când vulturul se repede asupra lui. Foarte rar poate scăpa vulpea, daca e aproape de vizuină, ori dacă are

vreme sa se abată din fuga ei în vreo crăpătură a stâncilor, ori într-alt fel de adăpost acoperit. Berkutul liber, pe care Atkinson l-a văzut pe munţii Alatau, vânează pe socoteala lui proprie cu aceeaşi siguranţă neînduplecată. Nimic nu-i scapă. Exploratorul l-a văzut ducând în căngi, pe deasupra piscurilor, miei de oi sălbatice. A avut prilejul să vadă căzând de pe ţancuri mufloni adulţi, loviţi de moarte, iar berkutul îi urmarea în zbor în căderea lor până în fundul prapăstiei.

Toată ziua aceea se petrecu astfel în urmărirea şi prinderea vânatului de tot soiul. Târzâu după-amiază, Atkinson văzu fumurile aulului unde trebuia să aibă găzduire. Grăbind caii, alaiul ajunse şi fu întâmpinat cu toate rânduielile. Curând după aceea călătorul se găsi aşezat pe covor în iurta sultanului, şi slujitorii aduseră kumis în oale mari, făcându-le să circule între oaspeţi din mână în mână.

Atkinson mărturisi că preferă să bea ceai. Când un om din escorta lui îi aduse asemenea băutură, într-o ceaşca europeană, şi când călătorul începu să soarbă servindu-se de o linguriţă, toţi cei de faţă se priviră cu mirare. Mirarea lor era întovărăşită de dispreţ pentru asemenea obiceiuri nemaipomenite şi cu adevărat barbare. Se aduseră şi treucile cu mâncare de oaie. Într-o clipă nu mai rămase în ele nimic. Nu numai vânătorii asiatici dovedeau asemenea apetit după o zi de trudă. După mâncare, sosi şi noaptea, şi în curând toată lumea hodinea subt corturi, sforăind.

Călătorul se trezi în faptul zilei şi ieşi la lumină, ca să cunoască aşezarea locurilor. Din vâlceaua unde era aşezat aulul, văzu piscurile munţilor Sian-Şan. În depărtarea adâncimilor cerului, în lumina aceea de zori, îi apărură întâi fantomatice, apoi fulgerate de cele dintâi raze de soare, ţancurile ninse se colorară într-un roşu-rubiniu. Încet-încet colorile se schimbară, deschizându-se până la argintiu orbitor.

În lumina puternică a dimineţii, împrejurimea era plină de activitate. Într-o parte, vreo sută şi ceva de oameni mulgeau iepele şi duceau la iurte laptele, în doniţe de piele, ca să-l toarne în burdufurile de kumis. Mânjii erau priponiţi de două rânduri de ţăruşi bătuţi în pământ. În altă parte, femeile se îndeletniceau cu mulsul vacilor, caprelor şi oilor. Îndărătul acestui grup, cămilele îşi primeau la supt puii. În jurul aulului stepa fremăta de viaţă şi activitate.

Sultanul da lămurire lui Atkinson că se aflau acolo, de faţă, peste două mii de cai, o mie de vaci şi boi, o sută optzeci de cămile şi mai mult de şase mii de oi şi capre. Ţipetele stridente ale cămilelor, mugetul vacilor, nechezatul cailor, behăitul oilor şi caprelor alcătuiau un cor pastoral pe care niciodată călătorul nu-l auzise în Europa.

Înainte de plecare, Ciuk-a-boi trebui să tălmăcească lui Atkinson două dorinţe ale sultanului. Exploratorul era rugat să binevoiască a mai fi o dată oaspetele acelui aul. La întoarcerea de la Kesilhab, putea să-l găsească în anume regiune, către care se mişcă necontenit. Atkinson era rugat de asemenea să primească în dar un cal frumos şi puternic, care-i era pregătit. Acel animal a fost foarte de folos călătorului în drumurile grele pe care le avea de străbătut.

La două zile după plecarea din acest aul, expediţia intră iarăşi în locuri pustii. În toate direcţiile se întindeau numai nisipişuri sterpe. Totuşi exista şi acolo viaţă. În uscăciunea solului apărură într-un răstimp mulţimi nenumărate de painjeni mari de pământ, fojgăind între ţesăturile lor. Caii îi călcau şi îi sfărâmau în copite.

Curios, ca totdeauna, să cerceteze lucrurile noi, Atkinson descalece şi se duse să cerceteze o locuinţă de tarantulă. Era o boltitură în pământ care putea face cinste arhitectului ei constructor.

Exploratorul trase cuţitu-i lung şi dădu o lovitură la

intrare, îndată proprietarul ieşi, zbârlit şi vâscos, pipăind cu labele-i lungi împrejurimea ca să vadă cine-l tulbură. Fără să-şi dea bine sama de ce este, se retrase precipitat.

Kirghiziî însoţitori dădură înştiinţare străinului că trebuie să se ferească de muşcătură, dihania fiind veninoasă. Vorbind, oamenii manifestau frică şi greaţă.

Atkinson înfipse cuţitul în nisip, ca s-o dezgroape. Tarantula ieşi îndată din nou, manifestând mânie şi repezindu-se asupra cuţitului. Era neagră, cu dungi brune. Atkinson simţi şi el greaţa asiaticilor.

— Oamenii se tem de muşcătura unor asemenea painjeni, explicau kirghizii; oile şi vitele îi mănâncă însă cu plăcere şi fără nicio primejdie.

Ca să câştige vremea pierdută, călăuzul kirghiz dădu pinteni calului său, grăbind către un grup de mici înălţimi care se profilau la orizont. Acolo socotea el că e cel mai bun popas de noapte.

Soarele ardea cu putere drept în creştetul bolţii, însă o adiere puternică dinspre asfinţit răcorea umbletul călătorilor. Umblară aşa spre zare, printre privelişti monotone, dar înspre amurg intrară într-un labirint de mase granitice roşii, care n-aveau înălţime mai mare decât două până la trei sute de metri. Erau stânci rupte, împrăştiate pitoresc în mijlocul pustiei fără hotar, având înfăţişarea unor ruini de cetate şi palate. Asiaticii priveau cu sfială îmbulzelile de blocuri enorme, zidăriile frânte, turnurile dărâmate, coloanele căzute.

— Să trecem repede mai departe, dădu sfat kirghizul din fruntea caravanei. Europeanul însă poftea să cerceteze locul.

Asiaticii se opriră, ascultând de poruncă, dar cu mirare şi înfricoşaţi. Seara se apropia cu umbrele ei de spaimă şi, după a lor părere, locurile acelea nu erau curate. Erau o domnie a poveştilor de demult şi a fantomelor deşertului. Aşteptară cu nelinişte ca exploratorul să-şi

scrie pe hârtie liniile lui. Trăgeau cu coada ochiului la ce face el şi erau bine încredinţaţi că, în faţa acestei cutezări fără nume, vor izvorî neguri bolnave ori vor izbucni tunete în care se va vădi numai decât înfăţişarea satanei.

Ieşind totuşi cu bine din acel haos de sfărâmături uriaşe, dădură lauda puterilor pământului şi văzduhului. Caii ciuleau urechile, simţind apropierea apei. În curând siluete nedesluşite apărură pe linia dreaptă a orizontului. După un timp lung de galop, Atkinson desluşi o turmă de cămile la păşune. Grupul călătorilor se abătu într-acolo, îndată se ridicară oameni, care alergau învălmăşindu-se şi răcnind, cercând să adune animalele şi să le abată îndărăt.

— Ei cred că suntem hoţi, dădu lămurire Ciuk-a-boi lui Atkinson. Călăuzul kirghiz porunci oprirea şi trimese numaidecât solie înainte pe unul din soţii săi. Cei care se învălmăşeau cunoşteau pe cel care venea asupra for, totuşi urmau să adune cămilele şi să le împingă în direcţia aulului. Kirghizul îi ajunse. Unul dintre păzitorii cămilelor îi ieşi întru întâmpinare. După un schimb de câteva cuvinte, păzitorul îşi puse calul în goană cătră aul. Celălalt aşteptă escorta şi în curând cu toţi depăşiră pe păzitorii opriţi din fuga lor: cămilele începură iarăşi a paşte tihnite.

Urmând direcţia pe care o luau paznicii, Atkinson şi însoţitorii săi ieşiră în vederea aulului. Sosirea străinului fusese strigată din om în om; călăreţi ieşeau intru întîmpinarea oaspetului şi prietinului lui sultan Baspasihan.

Când călăreţii aulului se opriră şi văzură cu ochii lor pe Atkinson, cu toţii se bucurară şi unul din ei arătă că veneau din partea stăpânului lor Ui-ias, ca să poftească bună-venire străinului. Ceilalţi încuviinţară cu strigăte de bucurie. Toţi pofteau bună-venire străinului. Înconjurându-l, îi făcură alai şi-l duseră la iurta cea mare,

în fata căreia sta înfiptă o suliţă împodobită cu o coamă de cal roib. Un bătrân cu privire binevoitoare păşi întru întâmpinarea oaspetelui. Era îmbrăcat cu un halat de matasă în două colori: galben şi roşu-cârmâz. Mijlocul îi era încins cu un şal verde. Cuşma, în formă de ceaunaş, de asemenea era roşie cârmâz, înflorită la margine cu argint. Încălţările îi erau roşii, cu călcâie foarte nalte.

Ui-ias, după cum îi poruncea rânduiala din veac a ospeţiei, apucă frâul calului şi întinse străinului mâna ajutându-l să descalece.

Când Atkinson fu în faţa lui, Ui-ias întinse mâna şi-şi puse palma pe pieptul oaspetelui. Apoi făcu aceiaşi gest cu mâna stângă. După care pofti pe străin în iurtă. Îndată după intrare erau întinse covoare; mai la o parte, un voilok mai puţin bogat.

Ui-ias aşeză pe Atkinson pe covor şi el însuşi luă loc pe voilok. Însă exploratorul avu grijă să poftească alăturea de sine pe stăpânul locului. Politeţa aceasta făcu o deosebită plăcere şefului kirghiz.

Slujitorii aduseră îndată un ceainic de aramă şi o mesuţă joasă cu ceşti chinezeşti şi farfurioare. Împinseră masa lângă covor; adăugiră lângă ceşti şi o chisea cu zahar de ghiaţă şi câteva farfurii încărcate de fructe. După ce se retraseră slujitorii, intră în cort un copilandru de şaptesprezece ani; veni şi îngenunche lângă mesuţă, turnă ceai şi înfăţişă oaspetelui străin ceaşca plină într-o mână şi o farfurie cu fructe în alta. Tot în asemenea chip sluji şi pe bătrânul Ui-ias. Pe măsură ce se deşertau ceştile, ei se grăbea să le umple şi să le prezinte.

În acest timp, sosiseră, aşezându-se în jur, feluriţi musafiri din aul. Mulţi erau îmbrăcaţi cu halate de matasă şi purtau în cap cuşme din blană de vulpe. Copilandrul le servea şi lor ceai. Pe lângă musafirii dinăuntru, se grămădiseră o mulţime şi la perdeaua cortului, privind cu luare-aminte pe străin, ridicându-se în vârfurile degetelor, înălţându-şi capetele, răsucindu-şi

gâturile, ca să nu piardă nimic din acea importantă priveliște.

Costumul însoţitorilor kirghizi pe care îi dăduse Baspasihan lui Atkinson era destul de asemănător cu al kirghizilor lui Ui-ias. De asemenea ceilalţi asiatici aveau o îmbrăcăminte pe care membrii acelui aul o mai văzuseră. Dar străinul purta pe el nişte lucruri nemaipomenite. Mai întâi un pieptar de vânătoare vrâstat cu verde; subt pieptar, o vestă la fel, după aceea nişte pantaloni foarte largi la coapse şi strânşi îndată mai jos în nişte cizme fără sfîrşit. Pe lângă toate acestea se vedea subt vestă şi o cămaşă de pânză roşcată, cu guler larg deschis. Pălăria cu boruri foarte largi lua toate formele. De patru ani Atkinson nu-şi dăduse părul pe mâna vreunui artist, aşa că pletele îi fâlfâiau în voie pe umeri. Asta mai cu samă era uimitor. Toţi bărbaţii acelor pustiuri îşi rad capetele cu cea mai mare grijă.

Când se deschise sfatul în privinţa călătoriei, bătrinul Ui-ias se arătă dornic să slujească şi el cât va putea mai bine pe călător. Îi mulţămi că i-a adus din partea lui sultan Baspasihan un harmăsar frumos. Se arătă gata să dea cai hodiniţi şi însoţitori mai departe până la prietinul său sultan Sabek. La întoarcere, călătorul îl va găsi cu aulul său în anume regiune, către care se deplasează, şi atunci îşi va lua caii săi, care până atunci prind putere iarăşi, la iarbă bună.

Până la sultan Sabek mai este cale lungă. Până la sultan Sabek mai este şi o oarecare piedică, pe care Ui-ias ura călătorului s-o treacă bine. Până la sultan Sabek, la două zile de umblet, cinstitul oaspete ar trebui să se oprească undeva pentru hrană şi hodină. Oprirea aceasta n-o poate face decât la aulul lui Kubaldos, primejdios om, hoţ de profesie, foarte cunoscut la hotarul chinezesc.

Când domnul Atkinson porni cu escorta lui Ui-ias, avu grijă să se informeze prin cazaci dacă tovarăşii săi cei noi se tem de Kubaldos.

— Iok! strigară kirghizii cu hotărâre, punând mâna pe baltagurile de la oblâncuri.

— All right! răspunse Atkinson; atuncea vom face popas la mister Kubaldos, ca să-l cunoaştem mai de-aproape.

(Continuare în numărul 18)

Rugăm cititorii să ne trimită impresiile şi sugestiile lor asupra lucrărilor publicate în colecţia noastră pe adresa Bucureşti, Raionul I. V. Stalin, Casa Scînteii, Piaţa Scînteii Nr. 1, Redacţia revistei „Ştiinţă şi tehnică". Telefon 7.60.10 int. 1571-1164.

Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice" apare la 1 şi 15 ale fiecărei luni, în 32 pagini, preţul de 1 leu exemplarul.

Abonamentele se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii.

Preţul abonamentelor :

| | |
|---|---|
| 3 luni . . . . . . . | 6 lei |
| 6 luni . . . . . . . | 12 lei |
| 1 an . . . . . . . | 24 lei |

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PREŢUL 1 LEU